

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΑΙ

Υπό τοῦ κ. ΣΠΥΡΟΥ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Α' Εἰσαγωγή

Τὸ πρόβλημα ἀναφέρεται εἰς τὸν καθορισμὸν καὶ τὴν ἀνάλυσιν τῆς ἐπιδράσεως τῶν παραγόντων ἐκείνων οἱ ὅποιοι προσδιορίζουν τὸ μέγεθος τῶν εἰσαγωγῶν μιᾶς χώρας, τόσον εἰς ἀπόλυτον ὕψος (Μ) ὅσον καὶ ἐν συσχετίσει πρὸς τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα αὐτῆς $\left(\frac{M}{Y}\right)$. Ἀναζητεῖται, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἡ

περιγραφή τῶν τάσεων τῆς ἐν λόγω μεταβλητῆς. Ὑφίσταται σαφῆς μορφή τοιαύτης τάσεως δυναμένη νὰ διατυπωθῆ εἰς ὑπόδειγμα καθολικῆς ἐφαρμογῆς;

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀναλύσεως—διατυπούμενα εἰς τὸ Ε' μέρος τοῦ παρόντος—δὲν εἶναι πλήρως ἱκανοποιητικά. Ὁ Kindelberger (1) ἐκφράζει χαρακτηριστικῶς τὰς ἐν προκειμένῳ δυσχερείας: «Δὲν εἶναι ἐπιτρεπτόν νὰ ἀφεθῆ ὁ ἀναγνώστης μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου μιᾶς χώρας ἀκολουθεῖ αὐστηρῶς ὑπάρχουσαν νομοτέλειαν. . . . Περισσότερον ἀπὸ ἄλλους τομεῖς τῆς οἰκονομίας τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον ὑπόκειται εἰς τὴν ἐπίδρασιν μεγάλης ποικιλίας παραγόντων εὕρισκομένων ἐκτὸς τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος. . . . Οἱ οἰκονομολόγοι εὕρισκονται ἀκόμη μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ γνωρίζουν καλῶς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν συσχέτισιν οἰκονομικῆς μεγεθύνσεως καὶ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου». Παρατηρεῖ περαιτέρω οὗτος σχετικῶς ὅτι εἰς μίαν ἀγροτικὴν χώραν ὅπου τὸ ὕψος τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν γεωργικὴν παραγωγήν, ἀναγκαίαν διὰ τὴν ἐγχώριον κατανάλωσιν, μία κακὴ ἐσοδεῖα, συνεπαγομένη πτώσιν τοῦ εἰσοδήματος, συνοδεύεται ἀπὸ αὐξησιν τῶν εἰσαγωγῶν, ἐνῶ ἀντιθέτως ὑψηλὸν εἰσόδημα, συνεπεῖα καλῆς ἐσοδείας, συνοδεύεται ἀπὸ πτώσιν τῶν εἰσαγωγῶν (2).

Ὁ S. Kuznets (3), ἐπὶ τῶν χρονολογικῶν σειρῶν, τοῦ ὁποῦ ἐβασίσθη καὶ ὁ Kindelberger, ὑπῆρξε κατηγορηματικώτερος εἰς τὴν ἄρνησίν του νὰ παραδεχθῆ ὕπαρξιν συγκεκριμένης σχετικῆς τάσεως: «Ἡ ἀπαρρίθμισις (ἀνωτέρω) τῶν παραγόντων (οἱ ὅποιοι ἐπηρεάζουν τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον μιᾶς χώρας) εἶναι κάθε ἄλλο παρὰ ἐξαντλητικὴ, ἀλλὰ ἐπαρκῆς διὰ νὰ ἐρμηνεύσῃ

1) «Foreing trade and the National Income», 1962.

2) Ἀναφέρει τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴν περίοδον 1950 - 52 ὡς σχετικὸν παράδειγμα.

3) «Six Lectures on Economic Growth», σελ. 105 - 6.

διὰ τῆς ποικιλίας τῶν συνδυασμῶν των τὴν αὐξητικὴν τάσιν τοῦ σχετικοῦ πρὸς τὸ εισόδημα ὕψους τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἐνίων χωρῶν εἰς τινὰς περιόδους, τὴν σταθερότητά του εἰς ἄλλας χώρας καὶ περιόδους καὶ τὴν μειωτικὴν ἄλλοτε τάσιν του».

Αἱ μεταβολαὶ τοῦ ὕψους τῶν εισαγωγῶν, εἰδικώτερον δὲ τῆς ποσότητος $\frac{M}{Y}$, δύνανται νὰ διαχωρισθοῦν προφανῶς εἰς μακροχρονίους καὶ βραχυχρονίους. Αἱ πρῶται συνδέονται μὲ τὰς τυχόν μεταβολὰς τοῦ ὕψους τῆς εισοδηματικῆς ἐλαστικότητος τῶν εισαγωγῶν, συναρτωμένου ἐν πολλοῖς ἐκ τοῦ ἐπιπέδου τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Αἱ βραχυχρόνιοι, ἐξ ἄλλου, μεταβολαὶ τῆς ἐν λόγῳ ποσότητος προκαλοῦνται ἀπὸ μεταβολὰς τοῦ ὕψους τοῦ εισοδήματος ἢ τοῦ σχετικοῦ, πρὸς τὸ διεθνές, ἐπιπέδου τῶν ἐσωτερικῶν τιμῶν τῆς χώρας, δεδομένου τοῦ ὕψους τῆς ὡς πρὸς τὸ εισόδημα καὶ τὰς σχετικὰς τιμὰς ἐλαστικότητος ζητήσεως τῶν εισαγωγῶν τῆς.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐπίδρασις τυχαιῶν, ἐξωοικονομικῶν παραγόντων εἶναι ἀποφασιστικώτερα ἐπὶ τῶν βραχυχρονίων μεταβολῶν, ἐνῶ μακροχρονίως δεόν νὰ ἀναμένεται ἀντιστάθμισις τῶν ἐξ αὐτῶν προκαλουμένων ἀντιρρόπων τάσεων.

Ἡ ἀσκουμένη ἐξωτερικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς χώρας ἐπίδραξ ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῶν εισαγωγῶν, βραχυχρονίως ὅμως δύναται αὕτη νὰ θεωρηθῆ ὡς σταθερὰ καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ παράγων οὗτος ἀντιμετωπίζεται μόνον προκειμένου περὶ τῶν μακροχρονίων μεταβολῶν τῆς.

Ἡ παροῦσα ἀνάλυσις περιορίζεται εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν μακροχρονίων τάσεων τῶν μεγεθῶν M καὶ $\frac{M}{Y}$.

Β' Ὑποδείγματα ζητήσεως καὶ παραγωγῆς. Ἡ συνάρτησις τῶν εισαγωγῶν

Αἱ εισαγωγαὶ μιᾶς χώρας καλοῦνται νὰ καλύψουν τὰς κατὰ προϊόν ἀποκλίσεις τῆς ζητήσεως ἀπὸ τὴν ἐγχώριον προσφοράν. Ἐφ' ὅσον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διατυπωθοῦν ὑποδείγματα τῶν διαχρονικῶν μεταβολῶν τῆς ζητήσεως καὶ προσφορᾶς μιᾶς χώρας, θὰ ἦτο δυνατός καὶ ὁ προσδιορισμὸς ὑποδείματος τῶν εισαγωγῶν τῆς.

Τοῦτο ἐνδεχομένως νὰ μὴ ἐμφανίζη κατ' ἀρχὴν δυσχερείας προκειμένου περὶ μιᾶς συγκεκριμένης χώρας. Ποία ὅμως ἡ δυνατότης διατυπώσεως ὑποδείματος καθολικῆς ἐφαρμογῆς; Ὡς πρὸς τὴν ζήτησιν εἶναι προφανῶς δυνατὴ ἡ ἔκφρασις τῆς ὡς συναρτήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν πραγματικοῦ εισοδήματος ἀνεξαρτήτως τῶν λοιπῶν χαρακτηριστικῶν μιᾶς χώρας. Οὕτως, ἐξετιμήθησαν κατωτέρω οἱ συντελεσταὶ εισοδηματικῆς ἐλαστικότητος ζητήσεως διαφόρων προϊόντων, ἐπὶ τῇ βάσει χρονολογικῶν σειρῶν τοῦ συνόλου διαφόρων χωρῶν.

**Πίναξ συντελεστών εισοδηματικής ελαστικότητας ζήτησεως
βιομηχανικών προϊόντων (1)**

A' Σύνολον χωρών

Τρόφιμα και ποτά (εξαιρέσει οίνοπνευματωδών)	0.8
Μέταλλα	1.2
Μηχανήματα και εξοπλισμός μεταφορών	1.5—2.0
Χημικά προϊόντα	2.1
Διαρκή καταναλωτικά αγαθά	2.7
Κλωστοϋφαντουργικά	0.8
Σύνολον βιομηχανικών εξαιρέσει τροφίμων—ποτών και καπνού	1.4—2.0

B' Κεχωρισμένως δια βιομηχανικὰς και μὴ βιομηχανικὰς χώρας, ἐξ ἄλλου, προκύπτει :

	Περίοδος	Εισοδηματική ελαστικότητα	R ²
Βιομηχανικά χῶραι	1899—1957	1.39	0.884
	1955	1.16	0.995
Ἡμιβιομηχανικά χῶραι	1913—1957	1.67	0.864
	1955	1.36	0.915
Ἡμιβιομηχανικά χῶραι			
Ἐξαιρέσει Νοτιοαφρικανικῆς			
Ἐνώσεως	1913—1957	2.00	0.898
Μὴ βιομηχανικά	1955	1.04	0.957

Προκειμένου όμως περί τῆς διαμορφώσεως καθολικοῦ ὑποδείγματος προσφορᾶς ἐγείρονται εὐλόγως ἀρχικῶς βάσιμοι ἀντιρρήσεις. Ἡ κατά χώραν διάφοροι συνθήκαι παραγωγῆς (κατά τὴν ἀποψιν τῆς κλασσικῆς θεωρίας τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου) ἢ ὁ διάφορος συσχετισμὸς τῶν συντελεστῶν παραγω-

1) Maizels : «Industrial Growth and World Trade», σελ. 42 καὶ 134. Σχετικῶς ὁ Maizels παρατηρεῖ ὅτι : 1) Ἡ εισοδηματικὴ ελαστικότης τῆς ζήτησεως δυνατόν νὰ μὴ εἶναι ἡ ἴδια εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα εισοδήματος. Εἰς χαμηλὸν ἐπίπεδον τοῦτου ἡ ζήτησις βασικῶν εἰδῶν (τρόφιμα καὶ ρουχισμὸς) εἶναι πιθανόν νὰ ἔχη μεγαλυτέραν εισοδηματικὴν ελαστικότητα ἀπὸ τὴν ἐμφανιζομένην εἰς τὸν ἀνωτέρω πίνακα. Ἀντιστρόφος δὲ προκειμένου περί ὑψηλοῦ ἐπιπέδου εισοδήματος, 2) ἡ ἀνωτέρω ἐκτίμησις τῆς εισοδηματικῆς ελαστικότητος τῆς ζήτησεως, βασιζομένη ἐπὶ χρονολογικῶν σειρῶν, δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τυχόν μεταβολὰς τῶν σχετικῶν τιμῶν τῶν ἀγαθῶν. Τοῦτο ἐνέχει μεγαλυτέραν σημασίαν προκειμένου περί τῶν «νέων» ἀγαθῶν (ὡς ἔνια μεταφορικά μέσα καὶ χημικά τινα προϊόντα), τῶν ὁποίων ἡ τιμὴ ἐμφανίζει ταχυτέραν, σχετικῶς πρὸς τὰ «παλαιὰ» ἀγαθὰ (ὡς τὰ κλωστοϋφαντουργικά) μείωσιν κατὰ τὰ τελευταῖα 40 - 50 ἔτη. Τοῦτο προκαλεῖ αὐξησιν τῆς ζήτησεως τῶν «νέων» εἰς βάρος τῆς ζήτησεως τῶν «παλαιῶν» ἀγαθῶν, ἐξαρτωμένην βεβαίως ἐκ τῆς σχετικῆς πρὸς τὴν τιμὴν ελαστικότητος τῆς ἐν λόγω ζήτησεως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται καθωρισμένος συσχετισμὸς τῆς μεταβολῆς τῶν σχετικῶν τιμῶν πρὸς τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς χώρας, οἱ συντελεστοὶ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος ἐμφανίζουν τὴν μεταβολὴν τῆς ζήτησεως, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν διαδικασίαν τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως γενικώτερον, παρὰ πρὸς τὰς μεταβολὰς τοῦ εισοδήματος.

γής και ίδια ή διάφορος ποικιλία φυσικού πλούτου, τὸ μέγεθος τοῦ συσσωρευμένου κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ ὡς και ἡ ποιότητος τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ (κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Heckscher - Ohlin) δημιουργοῦν προϋποθέσεις διαφόρου κατ' ἀρχὴν παραγωγικοῦ προσανατολισμοῦ ἐκάστης χώρας.

Ἄλλ' ὡς παρατηρεῖ ὁ Chenery⁽¹⁾, παραλλήλως πρὸς τοὺς διαφοροποιητικούς τούτους παράγοντας ὑφίστανται μεταξὺ τῶν χωρῶν και κοιναί προσδιοριστικαὶ τῆς προσφορᾶς ἐπιδράσεις. Κατ' ἀρχὴν ἡ ἐπίδρασις τῆς διαφορῆς ποικιλίας φυσικοῦ πλοῦτου δύναται, ἐν μέρει τουλάχιστον, νὰ ἐξουδετερωθῆ ὑπὸ τῆς εὐχεροῦς, ἐν γένει, διακινήσεως φυσικῶν πρώτων ὑλῶν μεταξὺ τῶν χωρῶν. Χῶραι στερούμεναι λ.χ. σιδηρομεταλλευμάτων παρουσιάζουν ἀνεπτυγμένους μεταλλουργικὰς βιομηχανίας. Ὡς παρατηρεῖ και ὁ Kindleberger⁽²⁾, τὸ θεώρημα τῶν Heckscher - Ohlin ἀποτελεῖ μόνον μίαν πρώτην προσέγγισιν τῆς πραγματικότητος. Ἐν συνεχείᾳ, πλὴν βεβαίως τοῦ ἐκ τῆς κοινῆς μορφῆς τῆς ζήτησεως ἐπιηρεασμοῦ τῆς προσφορᾶς, ἡ συσσώρευσις κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, ἡ βελτίωσις τῆς ποιότητος τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ (ἀνάπτυξις Skills), ὡς και ἡ διεύρυνσις τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει βαθμιαίως τὴν ἐμφάνισιν βιομηχανικῶν κλάδων, ἡ ἀποδοτικὴ ἀνάπτυξις τῶν ὁποίων ἀπαιτεῖ ἐν ὀρισμένον ἐλάχιστον ἐπίπεδον παραγωγῆς, ἀποτελοῦν παράγοντας, οἱ ὁποῖοι ἐπιδρῶν κατὰ ὁμοίομορφον τρόπον εἰς ὅλας τὰς χώρας καθ' ὃ μέτρον αὐξάνει τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα⁽³⁾. Οὕτω

1) Patterns of Industrial Growth, American Economic Review, 1960, σελ. 624 - 7.

2) Κεφ. 3, Ἰδίᾳ τέλος σελίδος 46.

3) Ὁ Α. Ο. Hirschman (The Strategy of Economic Development, κεφ. 7, σελ. 121 - 125) ἀποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἐγχώριον ζήτησιν και τὰς εἰσαγωγὰς ὡς παράγοντας ἐπιηρεάζοντας τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς χώρας. Αἱ χώραι τείνουσι νὰ ἀποκτήσουν συγκριτικὴν ὑπεροχὴν εἰς τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ζητοῦνται ἐγχωρίως και συνεπῶς εἰσάγονται πρὸ τῆς ἐπιτοπίου παραγωγῆς των. Τοῦτο ὀδηγεῖ τὸν Hirschman εἰς τὴν διαμόρφωσιν ὑποδείγματος οικονομικῆς ἀναπτύξεως ἐντὸς τοῦ ὁποῖου αἱ εἰσαγωγαὶ ἀποκτοῦν βαρύνοντα ρόλον, ἐνῶ αἱ ἐξαγωγαὶ εἶναι ἀπαραίτητοι διὰ τὴν χρηματοδότησιν τῶν εἰσαγωγῶν. Ὑποκατάστασις τῶν εἰσαγωγῶν και ἐξαγωγῶν δὲν ἀντιστοιχοῦν συνεπῶς εἰς δύο διάφορα ὑποδείγματα οικονομικῆς ἀναπτύξεως ἀλλὰ συνθέτουν μίαν ἐνιαίαν σχετικὴν διαδικασίαν.

Ὁ Σ. Β. Linder (An Essay on Trade and Transformation) ὑποστηρίζει ὅτι μόνον τὸ ἐμπόριον τῶν πρωτογενῶν ὑλῶν ἐπιηρεάζεται ἐκ τοῦ διαφόρου ἐξοπλισμοῦ τῶν χωρῶν εἰς φυσικὰς πρώτας ὑλὰς. Τὸ διεθνὲς ἐμπόριον εἰς βιομηχανικὰ προϊόντα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῆ ὑπὸ τῆς θεωρίας τῶν ἀναλογιῶν τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς. Ἡ οικονομικὴ δραστηριότης μιᾶς χώρας εἰς τὴν διεθνή ὀγοράν (ἐξαγωγαὶ) δὲν ἀποτελεῖ εἰμὴ προέκτασιν ἐπὶ διεθνoῦς ἐπιπέδου τῆς παραγωγικῆς τῆς δραστηριότητος, ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν ἀρχικῶς εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἐγχωρίου ζήτησεως. Αἱ ἐξαγωγαὶ βιομηχανικῶν προϊόντων ἀποτελοῦν τὸ τελευταῖον και οὐδέποτε τὸ ἀρχικὸν στάδιον τοῦ Ohlin περὶ κοινῶν οικονομικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας. Ἀπορρίπτων τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ohlin περὶ κοινῶν συναρτήσεων παραγωγῆς εἰς ὅλας τὰς χώρας ὁ Linder θεωρεῖ ὅτι ἐκάστη χώρα ἀποκτᾷ ὑπεροχὴν εἰς τὴν συνάρτησιν παραγωγῆς τῶν βιομηχανικῶν ἐκείνων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ζητοῦνται εἰς τὴν ἐγχώριον ἀγοράν.

προκύπτει κατ'άρχην συσχέτισις μεταξύ τοῦ ὕψους τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος μιᾶς χώρας καὶ ἐνὸς καθολικοῦ ὑποδείγματος προσφοράς. Ὅχι δὲ μόνον ἢ κατὰ βασικοὺς τομεῖς σύνθεσις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μιᾶς χώρας (Γεωργία—Βιομηχανία—Υπηρειαί), ἀλλὰ καὶ ἢ κατὰ βιομηχανικοὺς κλάδους ἢ καὶ προϊόν παραγωγή ἀκολουθεῖ ἐν γενικὸν ὑπόδειγμα. Κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως ἢ βιομηχανικὴ παραγωγή ἐμφανίζει τάσιν περιορισμοῦ τῆς εἰς τὰ ἀπλουστέρας μορφῆς καταναλωτικὰ ἀγαθὰ (ἐπεξεργασία τροφίμων, ὑφαντουργικὰ κλπ.). Προϊούσης τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως μιᾶς χώρας—συνδεομένης πάντοτε μὲ αὐξησιν τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος—αἴρονται βαθμιαίως, διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὡς προηγουμένως κοινῶν παραγόντων, αἱ δυσχέρεια ἐπεκτάσεώς τῆς εἰς πολυπλοκωτέρους βιομηχανικοὺς κλάδους. Ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διατυπωθῇ κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Ohlin ὡς μεταβολὴ τοῦ συσχετισμοῦ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν εἰς μίαν χώραν, συνεπαγομένη συγκεκριμένην μεταβολὴν τῆς συγκριτικῆς τῆς ὑπεροχῆς εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν.

Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα δὲν ἀποτελεῖ ὅμως τὸν μοναδικὸν παράγοντα μετὰ τοῦ ὁποίου συσχετίζεται τὸ ὑπόδειγμα ἐκβιομηχανοποιήσεως μιᾶς χώρας. Ὁ Chenery εἰς τὰς κατὰ κλάδους συναρτήσεις (sectorial functions), τὰς ὁποίας διεμόρφωσεν, ἔλαβεν ὡς ἀνεξαρτήτους μεταβλητάς, πλὴν τοῦ εἰσοδήματος καὶ τὸ μέγεθος (πληθυσμὸν) μιᾶς χώρας⁽¹⁾. Ὑπῆρξεν ἀπο-

1) Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Chenery (σελ. 633) ἐκτιμήσεως τῆς παλινδρομήσεως τῆς παραγωγῆς V_i (τοῦ βιομηχανικοῦ προϊόντος i) ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος (Y) καὶ τοῦ πληθυσμοῦ (N), ἢτοι τῆς σχέσεως $\log V_i = \log B_{i0} + B_{i1} \log Y + B_{i2} \log N$, προέκυψαν τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα :

	B_0	B_1	B_2	R^2
Τρόφιμα—Ποτὰ	3.85	1.129	0.001	.846
Κλωστοῦφαντουργικὰ	1.00	1.444	0.401	.770
Ξυλείας	0.35	1.765	0.080	.815
Χημικὰ	0.51	1.655	0.251	.846
Πετρελαιοειδῆ	0.01	2.223	1.040	.650
Μέταλλα	.34	2.143	.419	.726
Μηχανήματα	0.99	2.799	.315	.834
Σύνολον βιομηχανικοῦ τομέως	11.92	1.411	.199	.931

Κατὰ τὰς ἐκτιμήσεις τοῦ Maizels (σελ. 53) (Cross Section Analysis, 1955) προέκυψαν :

	B_1	B_2	R^2
Τρόφιμα — Ποτὰ — Καπνὸς	1.10	0.14	0.889
Μέταλλα	1.68	0.44	0.652
Χημικὰ	1.31	—	0.721
Κλωστοῦφαντουργικὰ	0.93	—	0.666
Σύνολον βιομηχανικῶν ἐξαιρέσει Τροφίμων — Ποτῶν — Καπνοῦ	1.49	0.10	0.943

Ὁ Maizels διαμορφώνει οὕτω τὸν ἑξῆς πίνακα μεταβολῆς συνθέσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς μιᾶς χώρας, μεταβαλλομένου τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος :

εις θεμελιωθεΐσα ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ S. Kuznets ὅτι μεταξύ χωρῶν τοῦ αὐτοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος ἢ ζήτησις ἐμφανίζει τὴν αὐτὴν σύνθεσιν, ἐνῶ ἡ σύνθεσις τῆς προσφορᾶς συναρτᾶται ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς χώρας. Ἡ οἰκονομικὴ διάρθρωσις τῶν μικρῶν χωρῶν παρουσιάζει ἐν γένει μεγαλύτεραν ἐξειδίκευσιν ἀπὸ τὴν τῶν μεγάλων χωρῶν καὶ τοῦτο διότι: 1) ἡ μικρὰ ἔκτασις περιορίζει τὴν δυνατότητα ὑπάρξεως ποικιλίας φυσικοῦ πλοῦτου. Ἔναι ἀραβικαὶ χῶραι πλούσιαι εἰς πετρέλαιον στεροῦνται οἰουδήποτε ἄλλου φυσικοῦ πλοῦτου. Ἡ Δανία, πλουσία εἰς τινὰς γεωργικὰς καλλιέργειας, στερεΐται πρώτων ὑλῶν διὰ τὴν βιομηχανίαν (1). 2) Τὸ μικρὸν μέγεθος τοῦ πληθυσμοῦ τῆς μικρᾶς χώρας συνεπάγεται μικρὰν ἔκτασιν τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς, ἢ ὅποια δὲν ἐπιτρέπει τὴν ἀποδοτικὴν ἀνάπτυξιν διαφόρων βιομηχανικῶν κλάδων. 3) Τὸ περιορισμένον μέγεθος τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ λοιπῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἀπορροφᾶται πλήρως ὑπὸ περιορισμένου ἀριθμοῦ παραγωγικῶν δραστηριοτήτων, βασιζομένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν περιορισμένης ποικιλίας φυσικὸν πλοῦτον (2).

	Κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα :				
	\$ 100	\$ 250	\$ 500	\$ 750	\$ 1000
Τρόφιμα — Ποτὰ — Καπνὸς	40 %	33 %	26 %	21 %	18 %
Μέταλλα	3	5	7	7	8
Προϊόντα μετάλλου	4	10	18	24	29
Χημικὰ	0	2	4	7	8
Κλωστοῦφαντουργικὰ	26	18	13	10	8
Λοιπὰ βιομηχανικὰ	27	32	32	31	29
Σύνολον	100	100	100	100	100

ἘΟ Chenery, τέλος, δίδει τοὺς κάτωθι συντελεστὰς τῆς παλινδρομήσεως τῆς παραγωγῆς, κατὰ βασικοὺς τομεις, ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος (B_1) καὶ τοῦ πληθυσμοῦ (B_2).

	B_0	B_1	B_2	R^2
I. Πρωτογενὴς παραγωγή	46,49	0,494	-0,090	0,751
Γεωργία	38,98	0,471	-0,082	0,574
Ὀρυχεΐα	1,79	0,935	0,129	0,244
II. Βιομηχανία	16,95	1,362	0,046	0,963
Μεταποίησης	11,92	1,441	0,199	0,935
Κατασκευαὶ κτισμάτων	4,06	1,152	-0,055	0,882
III. Μεταφοραὶ	4,62	1,288	-0,048	0,918
IV. Λοιπαὶ Ὑπηρεσίαι	32,7	1,066	0,014	0,958

1) ἘΟ Kindleberger πλὴν τῆς ἐκτάσεως θεωρεῖ καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς χώρας ὡς ἐχούσης σημασίαν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν φυσικοῦ πλοῦτου. Χῶραι ἐπεκτεινόμεναι ἀπὸ Β. πρὸς Ν., ἰδίᾳ ἐφ' ὅσον καλύπτεται ἡ εὐκράτος καὶ τροπικὴ ζώνη, διαθέτουν μεγαλύτεραν ποικιλίαν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν ἀπὸ χώρας, τοῦ ἰδίου μεγέθους, ἐπεκτεινόμενας ἀπὸ Α. πρὸς Δ.

2) Μικραὶ χῶραι, στεροῦμεναι ὁμως παντελῶς φυσικοῦ πλοῦτου, ἐκβιομηχανοποιούμεναι διὰ συσσωρεύσεως κεφαλαίου καὶ ποιοτικῆς βελτιώσεως τοῦ συντελεστοῦ ἐργασίας, δὲν παρουσιάζουν ἀναγκαιῶς μεγάλον βαθμὸν ἐξειδικεύσεως. Ὅμως, λόγῳ τοῦ μεγάλου συντελεστοῦ εἰσαγωγῶν (βασικῶν πρώτων ὑλῶν) τῆς παραγωγῆς τῶν ἐμφανίζουν ὑψηλόν, σχετι-

Τὰ ὑποδείγματα ζητήσεως καὶ προσφορᾶς μιᾶς χώρας, ἐξαρτώμενα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος καὶ τοῦ μεγέθους τῆς χώρας, δύνανται νὰ ἐπηρεασθοῦν περαιτέρω καὶ ἐκ τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς. Περιορισμοὶ ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν ἐπηρεάζουν τὴν προτίμησιν τῶν καταναλωτῶν, μεταξὺ ἐγχωρίων καὶ εἰσαγομένων προϊόντων, οὕτω δὲ καὶ τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἐγχωρίου προσφορᾶς (¹).

Διαμορφούμενον, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, τῶν ὑποδειγμάτων προσφορᾶς καὶ ζητήσεως μιᾶς χώρας ὡς συναρτήσεων τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος (βαθμίδος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως), τοῦ μεγέθους τῆς χώρας (ἐκφραζομένου ὑπὸ τοῦ πληθυσμοῦ της) καὶ τοῦ βαθμοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν της, καθίσταται δυνατὴ καὶ ἡ διαμόρφωσις ὑποδείγματος ἐξαρτήσεως τῆς χώρας ἐκ τῶν εἰσαγωγῶν διὰ τὴν ἐξισορρόπησιν, κατὰ προϊόν, τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως αὐτῆς. Αἱ εἰσαγωγαὶ μιᾶς χώρας ἐμφανίζονται ὡς συνάρτησις τῶν ἰδίων ὡς προηγουμένως ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν, μὲ τὰς ὁποίας συναρτῶνται ἡ ζήτησις καὶ ἡ προσφορὰ αὐτῆς (²).

Γ' Ὁ συντελεστὴς εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν

Ὁ συντελεστὴς οὗτος, προκύπτων ἐκ τοῦ λόγου τῶν εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν (κατὰ προϊόν ἢ ἐν τῷ συνόλῳ) πρὸς τὴν ἀντίστοιχον συνολικὴν προσφορὰν (σύνολον εἰσαγωγῶν καὶ ἐγχωρίου παραγωγῆς) ἀπετέλεσεν ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ἐρεύνης. Μείωσις τοῦ συντελεστοῦ τούτου ὑποδηλοῖ ὑποκατάστασιν τῶν εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων δι' ἐγχωρίου παραγωγῆς (³).

κῶς πρὸς τὰς μεγάλας χώρας, ποσοστὸν M/Y, καίτοι χαμηλότερον ἀπὸ μικρὰς καὶ εἰδικευμένης χώρας. Ἴδε τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλβετίας, εἰς «The Economic Consequences of the Size of Nations», Ch. 4.

1) Τὸ θέμα τῆς ἐνδεχομένης ἀντιοικονομικῆς κατανομῆς τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν, ἐκ τοῦ ὁποίου δύναται νὰ προκύψῃ τελικῶς σοβαρώτατον ἐμπόδιον εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν μιᾶς χώρας, καὶ ἡ ἀντίθετος δυνατότης ἐπιταχύνσεως τῆς τοιαύτης ἀναπτύξεως διὰ τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς, εἶναι ἄσχετα εἰς τὴν παρούσαν ἀνάλυσιν.

2) Δυσχέριαι εἰς τὴν μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν εἶχεν ὡς συνέπειαν τὴν παράβλεψιν τῆς μεταβλητῆς ταύτης εἰς τὰ οἰκονομικὰ ὑποδείγματα τῶν Chenery καὶ Maizels. Ὁ Chenery δίδει ὡς συνάρτησιν τῶν εἰσαγωγῶν διὰ τὸ προϊόν i τὴν σχέσιν :

$$\log M_i = \log \gamma_{i0} + \gamma_{i1} Y + \gamma_{i2} \log N$$

Ὁ Maizels προσθέτει καὶ τὸν ἐξαγωγικὸν προσανατολισμὸν μιᾶς χώρας —τὸν λόγον τοῦ δείκτου ὄγκου ἐξαγωγῶν πρὸς τὸν δείκτην τοῦ ἀκαθάρτου ἐγχωρίου προϊόντος. Ὑποστηρίζει ὅτι ὅσον μεγαλύτερος ἐμφανίζεται ὁ σχετικὸς ὄγκος τῶν ἐξαγωγῶν μιᾶς χώρας, τόσοι μεγαλύτερα θὰ εἶναι ἡ ἐξάρτησις ἰκανοποιήσεως τῆς ἐγχωρίου ζητήσεως ἀπὸ τὰς εἰσαγωγάς, καὶ δὴ ἀνεξαρτήτως τοῦ βαθμοῦ ἐξειδικεύσεως τῆς χώρας.

3) Ὡς ὑποκατάστασις εἰσαγωγῶν ἐντὸς μιᾶς περιόδου νοεῖται ἡ διαφορά μεταξὺ τῶν πραγματοποιηθεισῶν εἰσαγωγῶν κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου καὶ τοῦ ὕψους ἐκείνου τῶν εἰσαγωγῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ διεμορφῶνται, κατόπιν τῆς μεταβληθείσης συνολικῆς ζητή-

Ἐκ τῆς ἰδίας ἐπιχειρηματολογίας (τοῦ S. Kuznets) ἐκ τῆς ὁποίας προέκυψε ἡ μεγαλύτερα ἐξειδίκευσις τῆς ἐν γένει παραγωγικῆς δραστηριότητος τῶν μικρῶν χωρῶν, προκύπτει καὶ ἡ μεγαλύτερα ἐξειδίκευσις των εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν καὶ συνεπῶς ἡ μεγαλύτερα ἐξάρτησις των ἐκ τῶν εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων. Ceteris Paribus αἱ μικραὶ χῶραι παρουσιάζουν μεγαλύτερον ἢ αἱ μεγάλαι χῶραι συντελεστὴν εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων (1).

Ὁ Maizels (ἐνθ. ἀν. σελ. 140) συνέδεσε διαγραμματικῶς τὸν συντελεστὴν εἰσαγωγῶν πρὸς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν κατὰ κεφαλὴν τριῶν κατηγοριῶν χωρῶν (βιομηχανικῶν - ἡμιβιομηχανικῶν καὶ μὴ βιομηχανικῶν) ὡς ἀκολουθῶς (2):

σεως (καταναλώσεως) τῶν ἀντιστοίχων ἀγαθῶν, ἐὰν κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου διητηρεῖτο ἡ αὐτὴ ποσοστιαία σχέση εἰσαγωγῶν πρὸς συνολικὴν προσφορὰν—ἦτοι ἐὰν παρέμεινε ἀμετάβλητος ὁ συντελεστὴς εἰσαγωγῶν.

1) Maizels, ἐνθ. ἀν. 138, δίδει τὸν κατωτέρω Πίνακα :

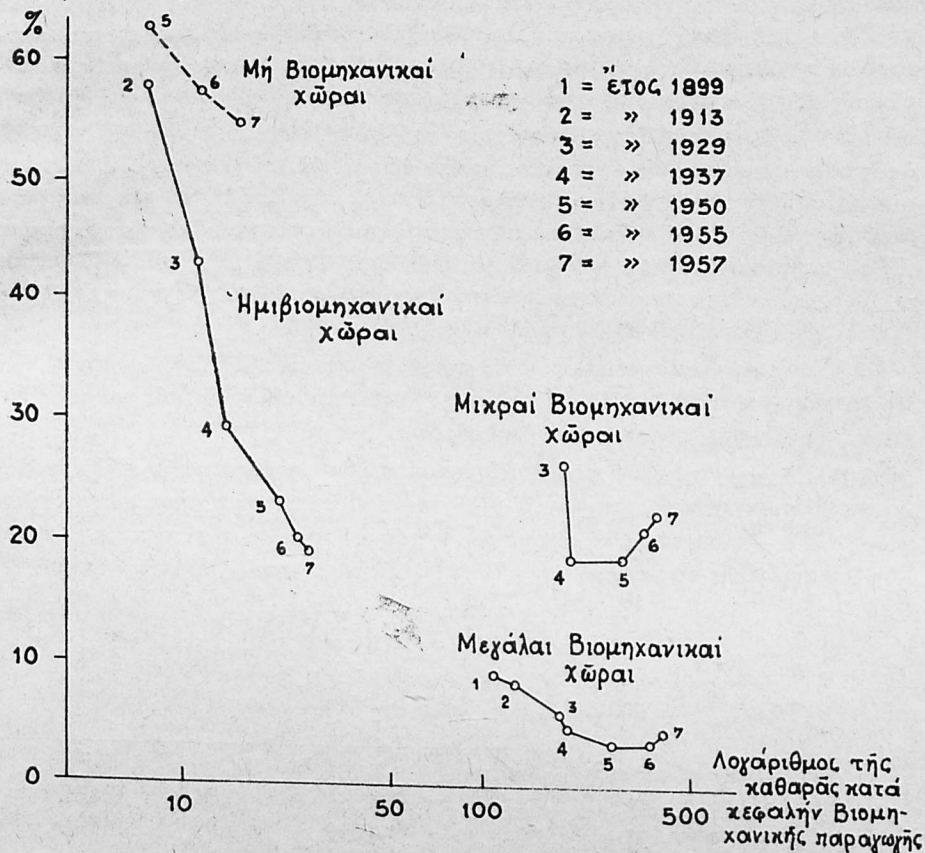
Πληθυσμὸς (εἰς ἑκατ.)	Συντελεστὴς εἰσαγ. βιομηχ. ἀγαθῶν (%) *Ἔτος 1957.			
	0-10	10-19	20-29	ἄνω τοῦ 30
Κάτω τοῦ 10		Αὐστραλία Βέλγιον Σουηδία	Χιλὴ Νέα Ζηλανδία	Ἰσραὴλ Νορβηγία
10-24	Γιουγκο- σλαβία	Ἀργεντινὴ	Καναδᾶς Ν. Ἀφρικα- νικὴ Ἕνωσις	Κολομβία Ὀλλανδία
25-49	Γαλλία Ἰταλία		Μεξικὸν Τουρκία	
50-74	Ἡνωμένον Βασίλειον Δ. Γερμανία	Βραζιλία		
75-99	Ἰαπωνία		Πακιστὰν	
*Ἄνω τοῦ 100	Η.Π.Α.		Ἰνδία	

2) Ἡ διάκρισις τῶν τριῶν κατηγοριῶν τῶν χωρῶν γίνεται ὡς ἀκολουθῶς: ὡς βιομηχανικαὶ χῶραι θεωροῦνται ἐκεῖνα εἰς τὰς ὁποίας ἡ κατὰ κεφαλὴν παραγωγή βιομηχανικῶν προϊόντων ὑπερβαίνει τὰ \$ 150 καὶ τουλάχιστον τὸ $\frac{1}{8}$ τῶν ἐξαγωγῶν των καλύπτεται ἐκ τοιούτων ἀγαθῶν! ὡς ἡμιβιομηχανικαὶ θεωροῦνται αἱ χῶραι εἰς τὰς ὁποίας τὰ ἀντίστοιχα μεγέθη εἶναι \$ 75 - 350 καὶ 10 - 15%. Τέλος, εἰς τὰς μὴ βιομηχανικὰς χώρας περιλαμβάνονται ἐκεῖνα μὲ κατὰ κεφαλὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν \$ 30 - 75 καὶ βιομηχανικὴς ἐξαγωγὰς κάτω τοῦ 10% τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν των.

Εἰς τὰς μεγάλας βιομηχανικὰς χώρας περιλαμβάνονται αἱ Γαλλία, Δυτ. Γερμανία, Ἰταλία, τὸ Ἡνωμένον Βασίλειον, αἱ Η.Π.Α. καὶ ἡ Ἰαπωνία. ὡς μικραὶ βιομηχανικαὶ χῶραι ἐλήφθησαν: τὸ Βέλγιον, ἡ Ὀλλανδία, ἡ Νορβηγία, ἡ Σουηδία καὶ ὁ Καναδᾶς.

Συντελεστής εισαγωγών
Βιομηχανικών προϊόντων

Είναι προφανής η άρνητική συσχέτιση των δύο τούτων μεγεθών. Κατά τὰ πρώτα ἰδία στάδια τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως, χαρακτηριζομένων τότε τῶν χωρῶν ὡς ἡμι-βιομηχανικῶν, ἢ πτώσις τοῦ συντελεστοῦ εισαγωγῶν, αὐξανομένης τῆς κατὰ κεφαλήν βιομηχανικῆς παραγωγῆς, εἶναι χαρακτηριστικά ἔντονος, καὶ συνεχῆς καθ' ὅλην τὴν ἐπισκοπούμενην περίοδον. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν εἰς μικρὰς καὶ μεγάλας ἐπιτρέπει τὴν ἐπαλήθευσιν τῆς ὡς προηγουμένως ἀρνητικῆς συσχέτισεως τοῦ συντελεστοῦ εισαγωγῶν καὶ τοῦ μεγέθους μιᾶς χώρας. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1950 τόσον αἱ μεγάλα ὅσον καὶ ἰδίαι αἱ μικρὰ βιομηχανικὰ χώρῃ παρουσιάζουν τάσιν αὐξήσεως τοῦ συντελεστοῦ τῶν βιομηχανικῶν εισαγωγῶν. Τοῦτο ἐρμηνεύεται ὡς ἐπάνοδος τοῦ συντελεστοῦ τούτου εἰς περισσότερον ὁμαλὰ ἐπίπεδα—περὶ τῆς 5% διὰ τὰς μεγάλας καὶ τοῦ 25% διὰ τὰς μικρὰς χώρας—κατόπιν τῆς χαλαρώσεως τῶν ὑφισταμένων ἀπὸ τῆς μεγάλης διεθνoῦς κρίσεως τοῦ 1929 αὐστηρῶν περιορισμῶν ἐπὶ τῶν εισαγωγῶν. Κατὰ τινὰς οἰκονομολόγους, ἡ ἐξέλιξις αὐτηθωρεῖται ἐτι περισσότερον ὡς ἀναστροφή τῆς κάμψεως τοῦ διε-

θνοῦς ἐμπορίου μεταξύ τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν, ἐκ ποικίλων λόγων μεταξύ τῶν ὁποίων ἡ ἐμφανιζομένη ἄκρα ἐξειδικεύσεις τῆς ζήτησεως εἰς τὰ ὑψηλά εισοδήματα, ἡ συνεχῆς ἐμφάνισις νέων ἀγαθῶν εἰς διαφόρους χώρας κατ' ἀκολουθίαν τῆς τεχνικῆς προόδου καὶ ἡ τάσις ἐξειδικεύσεως τῶν μικροτέρων χωρῶν εἰς εἰδικὰς κατηγορίας βιομηχανικῆς παραγωγῆς (1).

Ὁ Maizels ἐπεχείρησε συσχετίσιν τοῦ συντελεστοῦ εἰσαγωγῶν πρὸς τὸ ὕψος τῆς δασμολογικῆς προστασίας μιᾶς χώρας. Ὅμως ἡ ἀναμενομένη θετικὴ συσχέτισις δὲν ἐπαληθεύθη, πιθανώτατα λόγω τῆς ἀτελοῦς ἐκφράσεως τοῦ συνόλου τῶν εἰσαγωγικῶν περιορισμῶν ὑπὸ τοῦ ὕψους τῶν δασμῶν καὶ μόνον. Εἰς τὰ στατιστικά του στοιχεῖα ὁ Maizels διαβλέπει, ἐξ ἄλλου, σαφῶς τάσιν συσχετίσεως κόστους καὶ δασμῶν. Εἰς χώρας μὲ ὑψηλὸν κόστος παραγωγῆς οἱ δασμοὶ εἶναι ἀντιστοίχως ὑψηλοί.

Μία τάσις συσχετίσεως τοῦ συντελεστοῦ εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ τοῦ βαθμοῦ ἐξαγωγικοῦ προσανατολισμοῦ μιᾶς χώρας εἶναι κατὰ τὸν Maizels, εὐλογος καὶ ἐμφανής (2).

Ὁ Maizels τελικῶς προέβη εἰς στατιστικὴν ἐκτίμησιν τῆς παλινδρομήσεως τοῦ συντελεστοῦ εἰσαγωγῶν M/S ἐπὶ τοῦ σχετικοῦ ὕψους τῶν ἐξαγωγῶν (X/Y') —ὅπου Y' τὸ ἀκαθάριστον ἐγχώριον προϊόν— ἐπὶ τῆς κατὰ κεφαλὴν βιομηχανικῆς παραγωγῆς (P/N) καὶ τοῦ πληθυσμοῦ (N) μιᾶς χώρας:

$$\frac{M}{S} = b (N)^{\epsilon_1} (P/N)^{-\epsilon_2} \left(\frac{X}{Y'} \right)^{\epsilon_3}$$

	ϵ_1	ϵ_2	ϵ_3	R^2
Βιομηχανικαὶ χώραι				
Περίοδος 1913 - 29	—	-0.64	-0.71	0.471
Περίοδος 1929 - 57	—	-0.59	1.93	0.502
Ἡμιβιομηχανικαὶ χώραι				
Περίοδος 1937 - 59	—	-0.49	0.51	0.553
Βιομηχ. καὶ ἡμιβιομηχ.				
Ἔτος 1955	-0.41	-0.42	0.44	0.827

Τὸ μέγεθος τοῦ συντελεστοῦ πολλαπλῆς συσχετίσεως (R^2) εἶναι μικρόν, ὥστε νὰ προκύπτῃ ἀνεπάρκεια τῶν περιληφθεισῶν ἀνεξαρτήτων μεταβλητῶν εἰς τὴν παλινδρόμησιν. Τοῦτο ἐνδεχομένως νὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι δὲν συμπεριελήφθη μεταβλητὴ ἐκφράζουσα τοὺς περιορισμοὺς ἐπὶ τῶν εἰσαγωγῶν, ἐν

1) Ὁ Hilgerdt πρῶτος διετύπωσε τὴν ἄποψιν ὅτι ὁ πραγματικὸς κίνδυνος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου δὲν εἶναι ἡ ἐκβιομηχάνισις τῶν χωρῶν, ἀλλὰ ἡ περιοριστικὴ ἐμπορικὴ πολιτικὴ.

2) Maizels, ἐνθ. ἀν. σελ. 145.

άδυναμιά εξευρέσεως καταλλήλου μονάδος μετρήσεως των (1').

Βασιζόμενοι εις τὰς ἐκτιμήσεις τῶν συντελεστῶν εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος ζήτησεως βιομηχανικῶν προϊόντων (1.39 διὰ βιομηχανικὰς χώρας καὶ 2.00 δι' ἡμιβιομηχανικὰς — ἴδε πίνακας σελ. 723), εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος τῆς προσφορᾶς των (1.50) καὶ εἰς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ προηγουμένου πίνακος (σελ. 730), δυνάμεθα νὰ προσδιορίσωμεν τὰς συνεπείας μιᾶς ὑποτιθεμένης αὐξήσεως τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κατὰ 10%. Ἡ ζήτησις βιομηχανικῶν ἀγαθῶν θὰ αὐξηθῆ κατὰ 20% εἰς τὰς ἡμιβιομηχανικὰς χώρας, κατὰ 14% εἰς τὰς βιομηχανικὰς καὶ κατὰ 10.4% εἰς τὰς μὴ βιομηχανικὰς. Ἀντιστοίχως, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή θὰ αὐξηθῆ κατὰ 15% εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας (2). Δοθέντος τοῦ ὕψους τοῦ συντελεστοῦ ϵ_2 μεταξύ -0.4 καὶ -0.6 προκύπτει μείωσις τοῦ συντελεστοῦ εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

1) Ἡ συνάρτησις τῆς καταναλώσεως βιομηχανικῶν προϊόντων κατὰ κεφαλὴν εἶναι :

$$\frac{S}{N} = \alpha \left(\frac{Y}{N} \right) \epsilon_1$$

ὅπου Y τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα καὶ ϵ_1 ἐλαστικότης ἄσχετος μὲ τὴν ὑπὸ τὸν ἴδιον συμβολισμὸν ἐλαστικότητα τοῦ προηγουμένου πίνακος. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ ταύτης μὲ τὴν συνάρτησιν τοῦ συντελεστοῦ εἰσαγωγῶν $M, S = b(P/N) - \epsilon_2 \left(\frac{X}{Y'} \right) \epsilon_3$ καὶ κατόπιν παραγωγίσεως ἔχομεν :

$$\bar{M} = (\bar{Y} - \bar{N}) \left\{ \epsilon_1 - \frac{\bar{P}}{\bar{Y}} \epsilon_2 + \left(\frac{\bar{X}}{\bar{Y}'} - 1 \right) \epsilon_3 \right\} + \bar{N} \left\{ 1 - \left(\frac{\bar{P}}{\bar{Y}} - 1 \right) \epsilon_2 + \left(\frac{\bar{X}}{\bar{Y}'} - 1 \right) \epsilon_3 \right\}$$

ὅπου $(-)$ ἐκφράζει ποσοστιαίαν μεταβολὴν τῆς ἀντιστοίχου ποσότητος. Ὑποθέτοντες $\bar{N} = 0$ ἢ ἄλλως ὅτι $\bar{Y}$ ἐκφράζει τὴν ποσοστιαίαν μεταβολὴν τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος ἔχομεν :

$$\frac{\bar{M}}{\bar{Y}} = \epsilon_1 \left(\frac{\bar{P}}{\bar{Y}} \epsilon_2 + \epsilon_3 \right) + \frac{\bar{X}}{\bar{Y}'} \epsilon_3.$$

Ὑποθέτοντες περαιτέρω $\frac{\bar{X}}{\bar{Y}'} = 1$, ἔχομεν :

$$\frac{\bar{M}}{\bar{Y}} = \epsilon_1 - \frac{\bar{P}}{\bar{Y}} \epsilon_2,$$

ἐκφράζουσα τὴν ἐλαστικότητα τῶν εἰσαγωγῶν ὡς πρὸς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα.

Ἡ ἐν λόγω ἐλαστικότης καθίσταται ἴση πρὸς τὴν μονάδα ἐφ' ὅσον :

$$\frac{\epsilon_1 - 1}{\epsilon_2} = \frac{\bar{P}}{\bar{Y}}.$$

Διὰ τὴν περίπτωσιν ὅπου $\epsilon_1 = 2$ καὶ $\epsilon_2 = 0.5$ ἔχομεν τὴν συνθήκην $\bar{P} = 2\bar{Y}$, ἥτοι ὁ ρυθμὸς αὐξήσεως τῆς ἐγχωρίου βιομηχανικῆς παραγωγῆς νὰ εἶναι διπλάσιος τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος.

Maizels, ἐνθ. ἀν., σελ. 148 - 149.

2) Εἰς ὑποσημείωσιν 1, σελ. 149 ὁ Maizels ἀναφέρει ποσοστὸν αὐξήσεως βιομηχανικῆς παραγωγῆς 26 - 29% διὰ τὰς ἡμιβιομηχανικὰς χώρας, συνεπαγόμενον εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα προσφορᾶς 2.6 - 2.9. Τοῦτο ὁμῶς δὲν προκύπτει ἐκ τοῦ πίνακος τοῦ 2.5 (σελ. 53).

των κατά 6 % έως 9 %. Τέλος, αἱ εισαγωγαὶ θὰ αὐξηθοῦν εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας ἀντιστοίχως κατά 7 % εἰς 4 % (1).

Διὰ τὰς ἡμιβιομηχανικὰς χώρας — με αὐξησιν τῆς ζητήσεως κατά 20 % καὶ τῆς προσφορᾶς κατά 15 % — ἡ αὐξησις τῶν εισαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων θὰ ἀνέλθῃ εἰς ποσοστὸν μεταξύ 9.2 % καὶ 12,8 %.

Συγκεντρωτικὸς πίναξ τῶν ἀνωτέρω ἀποτελεσμάτων

Χῶραι	Μεταβολὴ εἰσοδήματος κατὰ κεφαλὴν	Μεταβολὴ ζητήσεως βιομηχ. πρ.	Μεταβολὴ βιομηχανικῆς παραγωγῆς	Μείωσις συντελεστοῦ εισαγωγῶν	Μεταβ. εισαγωγῆς βιομηχανικῶν προϊόντων
Βιομηχανικαὶ	+ 10 %	+ 14 %	+ 15 %	6 - 9 %	(+ 4.0 εἰς + 7.0 %)
Ἡμιβιομηχανικαὶ	+ 10 %	+ 20 %	+ 15 %	6 - 9 %	(+ 9.0 εἰς + 13.8 %)

Δ' Συνολικαὶ εισαγωγαὶ καὶ ἔθνικὸν εἰσόδημα

Τὸ πρόβλημα τῆς συσχετίσεως τοῦ συνόλου τῶν εισαγωγῶν, ἥτοι πλὴν τῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν πρώτων ὑλῶν ὡς καὶ τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, πρὸς τὸ ἔθνικὸν εἰσόδημα $\left(\frac{M}{Y}\right)$ ἐμφανίζεται πολυπλοκώτερον.

Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία ἐμφανίζεται περισσότερον ἀνεπαρκῆς ἢ προκειμένου περὶ βιομηχανικῶν εισαγωγῶν. Ὁ Tse Chun Chang (2) ἐκτιμᾷ τὴν μέσην ροπήν πρὸς εισαγωγὰς διαφόρων χωρῶν κατὰ τὴν περίοδον 1924 - 38 (ἡ μέση ἀξία τῶν εισαγωγῶν διαιρεῖται διὰ τοῦ μέσου χρηματικοῦ εἰσοδήματος τῆς περιόδου). Θεωρεῖ ὅτι τὸ ὕψος τῆς σχέσεως ταύτης ἐξαρτᾶται τόσον πρὸς τὸ πραγματικὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς παραγωγικῆς ἐξειδικεύσεως τῆς χώρας. Πρὸς ἐπαλήθευσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης κατατάσσει τὰς χώρας τοῦ δείγματος εἰς τρεῖς ομάδας. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν συμπεριφέρεται κατὰ μὴ ὀμαλὸν τρόπον ὥστε ἡ ἀνάλυσις περιορίζεται τελικῶς εἰς τὰς ὑπολοίπους δύο ομάδας, διακρινομένης μεταξύ των ἐκ τοῦ βαθμοῦ ἐξειδικεύσεως τῆς παραγωγῆς των. Αἱ χῶραι τῆς ομάδος μετὰ τὴν μεγαλύτεραν ἐξειδικεύσιν ἐμφανίζουσι μεγαλύτεραν μέσην ροπήν πρὸς εισαγωγὰς ἀπὸ χῶρας τοῦ αὐτοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, ἀλλ' ἀνηκούσας εἰς τὴν ομάδα τῶν

1) Ἐστω μ_0 καὶ μ_1 ὁ συντελεστὴς εισαγωγῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου. Ἐξ ὀρισμοῦ $M_0 = \mu_0 S_0$ καὶ $M_1 = \mu_1 S_1$ ὅπου M αἱ εισαγωγαὶ καὶ S ἡ συνολικὴ προσφορὰ (κατανάλωσις) βιομηχανικῶν προϊόντων.

* Ἐχομεν $\mu_1 = M_0 \times (1 - 0.06)$ ἢ $\mu_1 = \mu_0 \times (1 - 0.09)$, καὶ $S_1 = S_0 (1 + .14)$

** ὥστε $M_1 = \mu_0 \times (1 - 0.06) S_0 \times (1 + .14)$

ἢ $M_1 = \mu_0 \times (1 - 0.09) S_0 (1 + .14)$

καὶ $M_1 = \mu_0 S_0 (.94) (1.14) = M_0 (1 + 0.0716)$

ἔξ οὗ προκύπτει αὐξησις τοῦ M_0 κατὰ 7,2 %, ἢ

$M_1 = M_0 (.91) (1.14) = M_0 (1 + .037)$, ἔξ οὗ ἡ αὐξησις τοῦ M_0 ἀνέρχεται εἰς 3.7 %.

χωρών με την μικρότερη εξειδίκευσιν. Ἐξ ἄλλου, ὁ Chang ὑποστηρίζει ὅτι ἐντὸς τῆς αὐτῆς ὁμάδος χωρῶν ἡ μέση ροπή πρὸς ἐξαγωγὰς αὐξάνει αὐξανόμενου τοῦ μέσου κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος. Τελικῶς, οὗτος συμπεραίνει μίαν θετικὴν συσχέτισιν τοῦ σχετικοῦ ὕψους τῶν εισαγωγῶν μιᾶς χώρας $\left(\frac{M}{Y}\right)$ μετὰ τὸν βαθμὸν ἀφ' ἐνὸς τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἀναπτύξεως, ἀφ' ἑτέρου τῆς παραγωγικῆς τῆς ἐξειδικεύσεως.

Ἡ θεμελίωσις τῶν συμπερασμάτων τοῦ Chang εἶναι ἀτελής, τόσον ἀπὸ πλευρᾶς θεωρητικῆς ἐπιχειρηματολογίας, ὅσον καὶ στατιστικῆς τῶν ἐπιβεβαιώσεως. Ὡς ἐξήγησιν τῆς συσχέτισεως τῆς μέσης ροπῆς εισαγωγῶν καὶ εἰσοδήματος διατυπώνει τὴν ἄποψιν ὅτι αἱ πλουσιώτεροι χῶραι ἔχουν τὴν δυνατότητα πραγματοποίησεως μεγαλυτέρων ἐξαγωγῶν καὶ συνεπῶς χρηματοδοτήσεως περισσοτέρων εισαγωγῶν ἢ αἱ πτωχαὶ χῶραι (μικροτέρου κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος). Τὸ ἐπιχείρημα ὁμως τοῦτο καλύπτει τὸ ἀπόλυτον ὕψος τῶν εισαγωγῶν (M) καὶ ὄχι τὴν μέσην ροπήν των $\left(\frac{M}{Y}\right)$. Ἐξ ἄλλου, ὡς βαθμὸν ἐξειδικεύσεως μιᾶς χώρας χρησιμοποιεῖ τὴν ποσοστιαίαν συμμετοχὴν ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν ἐξαγωγῶν τῶν τριῶν ἐκείνων προϊόντων (ἢ «κατηγοριῶν» προϊόντων), τὰ ὁποῖα πραγματοποιοῦν τὰς μεγαλυτέρας ἐξαγωγὰς. Πέραν τῆς ἀτελοῦς αὐτῆς ἐκφράσεως τῆς παραγωγικῆς ἐξειδικεύσεως μιᾶς χώρας ἐμφανίζει ἀσυνέπειαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς. Οὕτως, εἰς τὴν ὁμάδα τῶν χωρῶν μετὰ τὴν ὑποτιθεμένην μεγαλυτέραν ἐξειδίκευσιν ἐμφανίζει τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ὀλλανδίαν, μετὰ ἀντίστοιχον βαθμὸν ἐξειδικεύσεως 59.6 καὶ 58.5, ἐνῶ εἰς τὴν ὁμάδα τῶν ὀλιγώτερον ἐξειδικευμένων χωρῶν περιλαμβάνει τὴν Ἰαπωνίαν καὶ τὴν Νέαν Ζηλανδίαν μετὰ βαθμὸν ἐξειδικεύσεως 72.7 καὶ 84.0 ἀντιστοίχως.

Τέλος, ἡ ὑπὸ τοῦ Chang ἐπισκοπούμενη περίοδος θεωρεῖται ὡς ἀτυχῆς διὰ τὴν συναγωγὴν γενικῶν συμπερασμάτων ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῶν χωρῶν.

Ὁ H. J. Bruton (1) ἐπιχειρεῖ τὴν ἀνάπτυξιν σοβαρωτέρας ἐπιχειρηματολογίας ὡς πρὸς τὴν διαχρονικὴν συμπεριφορὰν τῆς μεταβλητῆς $\left(\frac{M}{Y}\right)$, ὁμως δὲν προβαίνει εἰς ἐμπειρικὴν τῆς ἐπαλήθευσιν. Διακρίνει ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς συναρτήσεως τῶν εισαγωγῶν ἀφ' ἐνὸς ἀπὸ πλευρᾶς τεχνολογικῆς (εἰσαγωγῆς εἰσροῶν παραγωγῆς), ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ πλευρᾶς καταναλώσεως («Considerations of a technological and a behaviouristic kind»), κεχωρισμένως διὰ τὰς ἀνεπτυγμένας καὶ τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας.

Εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας ὡς εἰσοδαί τῆς παραγωγῆς βασικῶς εἰσάγονται πρῶτα ὕλαι. Ἡ σχέση $\frac{M}{O_m} r$ — ὅπου M_r αἱ εἰσαγωγῆς πρῶτων ὑλῶν

1) Journal of Political Economy, Αὐγουστος 1955.

και O_m ή βιομηχανική παραγωγή— έχει τάσιν εν προκειμένω κάμψεως εν τῷ χρόνῳ. Τὸ γεγονός τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς τεχνολογικὰς ἐξελίξεις (import-saving innovations), ἧτοι εἰς τὴν ἀποδοτικωτέραν χρησιμοποίησιν τῶν πρώτων ὑλῶν ὡς και τὴν ἀνάπτυξιν παραγωγῆς συνθετικῶν πρώτων ὑλῶν εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας. Κατὰ τὸν Bruton δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διατυπωθῇ γενικὸς κανὼν (αὐξανόμενου τοῦ εισοδήματος) διαχρονικῆς συμπεριφορᾶς τῶν προτιμήσεων τῶν καταναλωτῶν μιᾶς ἀνεπτυγμένης χώρας μεταξύ ἐγχωρίου παραγωγῆς και εισαγωγῶν. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς συνθέσεως τῆς παραγωγῆς τῆς χώρας, πρόβλημα εἰς τὸ ὁποῖον ἀποφεύγει νὰ ὑπεισέλθῃ. Οὕτω, τελικῶς θεωρεῖ ὅτι ὁ λόγος $\frac{M_{cp}}{O_c}$ ὅπου M_{cp} αἱ εισαγωγαὶ καταναλωτικῶν ἀγαθῶν και O_c ἡ συνολικὴ κατανάλωσις, συμπεριφέρεται ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν παραγόντων μὴ δυναμένων νὰ διατυπωθοῦν εἰς κανόνα ἰσχύοντα δι' ὅλας τὰς χώρας.

Ἡ σχέσις ὅμως $\frac{M_{cs}}{O_c}$ — ὅπου M_{cs} ἡ εισαγωγὴ ὑπηρεσιῶν — παρουσιάζει σαφῆ τάσιν κάμψεως, αὐξανόμενου τοῦ εισοδήματος. Ἐπὶ πλέον ἡ ζήτησις ὑπηρεσιῶν αὐξάνει ὡς $\%$ τῆς συνολικῆς καταναλώσεως, ἀνερχομένου τοῦ εισοδήματος εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα, ὥστε τελικῶς ἡ σχέσις M_c / O_c ὅπου M_c αἱ εισαγωγαὶ ἀγαθῶν και ὑπηρεσιῶν, νὰ πύπτῃ. Ὁ συνδυασμὸς τῆς διαχρονικῆς (αὐξανόμενου τοῦ εισοδήματος) κινήσεως τῶν λόγων $\frac{M_r}{O_m}$ και $\frac{M_c}{O_c}$ εἰς τὰς βιομηχανικὰς χώρας ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὡς περισσότερον πιθανῆς τῆς ὑποθέσεως ὅτι ὁ λόγος $\frac{M}{Y}$ πύπτει.

Ἀντιθέτως, εἰς τὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας ἡ σχέσις $\frac{M}{Y}$ ἐμφανίζει τάσιν αὐξητικὴν. Αἱ τεχνολογικαὶ ἐξελίξεις, ἀπαιτοῦσαι μεγάλην συσσώρευσιν κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, αὐξάνουν προοδευτικῶς τὰς σχετικὰς εισαγωγὰς τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν καθ' ὅσον προωθεῖται ἡ ἀνάπτυξις των. Ἡ παραγωγή, ἐξ ἄλλου, τοιούτων χωρῶν περιορίζεται κατὰ τὰ πρώτα στάδια ἀναπτύξεως των εἰς ἀγροτικά προϊόντα ἢ βιομηχανικὰ ἀγαθὰ ἀπλῆς μορφῆς, ἐνῶ ἡ ζήτησις τῶν καταναλωτῶν, ἐπιδράσει τοῦ μηχανισμοῦ τῆς μιμήσεως (demonstration effect) στρέφεται ἤδη πρὸς ἀνώτερα ἀγαθὰ. Αὐξησης τοῦ εισοδήματος ὁδηγεῖ συνεπῶς εἰς ζήτησιν ἀγαθῶν κατὰ τὸ πλεῖστον μὴ ἐγχωρίου παραγωγῆς.

Ὁ S. Kuznets συνέταξε τὰς πληρεστέρας χρονολογικὰς σειρὰς τῆς μεταβλητῆς M/Y διὰ διαφόρους χώρας. Ἡ ἐπιχειρηματολογία του διὰ τὴν ἀρνητικὴν συσχέτισιν τῆς μεταβλητῆς ταύτης πρὸς τὸ μέγεθος (πληθυσμὸν) μιᾶς χώρας ἀνεπτύχθη ἤδη. Ἐξ ἄλλου, ἡ μεγαλυτέρα ἐξάρτησις τῶν μικρῶν χωρῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου (ὑψηλότερον M/Y και X/Y) εἶναι ἰδιαιτέρως ἐμφανῆς μεταξύ τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν, ὑψηλοῦ κατὰ κεφαλὴν ἐπίπεδου παραγωγῆς και καταναλώσεως. Ἐν προκειμένῳ ἡ ζήτησις ἔχει κατὰ πολὺ εὐρυτέραν σύνθεσιν ἢ ἡ προσφορὰ τελικῶν ἀγαθῶν. Ἐκτίμησις τοῦ συν-

τελεστοῦ συσχέτισως M/Y καὶ πληθυσμοῦ ἔδωσε διὰ τὸ σύνολον τῶν παρατηρήσεων τοῦ Kuznets ἀποτέλεσμα στατιστικῶς σημαντικὸν (-0.56). Ὡς ἤδη ἐγράφη, ὁ Kuznets ἀπορρίπτει συσχέτισιν M/Y πρὸς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα (1). Τὸ ἀποτέλεσμα ἐκτιμήσεως σχετικοῦ συντελεστοῦ συσχέτισως δὲν ὑπῆρξε στατιστικῶς σημαντικόν, ἐκτιμηθὲν εἰς ὕψος 0,15.

Ὁ Kindleberger βασιζόμενος εἰς τὰς χρονολογικὰς σειρὰς τοῦ S. Kuznets, διαβλέπει ἐπαλήθευσιν τῆς θεωρίας τοῦ φθίνοντος ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου (2). Ἡ ἐπιχειρηματολογία του εἶναι ὡς ἑξῆς: Κατὰ τὰς πρώτας φάσεις τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως παρατηρεῖται ὕψωσις τοῦ λόγου $\frac{X+M}{Y}$, συνεπεία τῆς ἀρχομένης ἐξειδικεύσεως, κατόπιν τῆς δυνατότητος ἀνταλλαγῆς εἰς τὴν διεθνή ἀγοράν. Εἰδικώτερον ὡς πρὸς τὸν λόγον M/Y παρατηρεῖται αὐξήσις του — ἐκτὸς εἰς περιπτώσεις ἐπηρεασμοῦ του ἀπὸ περιοριστικὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν. Ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξις συνεπάγεται τὴν δημιουργίαν νέων ἀναγκῶν, ἢ κάλυψιν τῶν ὁποίων δὲν εἶναι ἐφικτὴ διὰ τῆς ἐγχωρίου προσφορᾶς, ὡς λ.χ. κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ ἀνωτέρας μορφῆς βιομηχανικῶν ἀγαθῶν ζητουμένων κατόπιν τῆς ὑψώσεως τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος καὶ ἐπιδράσει τοῦ μηχανισμοῦ μιμήσεως. Ὅμως ἀπὸ τινος σημείου καὶ ἐφεξῆς ἡ αὐξήσις τῶν εἰσαγωγῶν ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται, ποσοστιαίως, μικρότερα τῆς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος. Τοῦτο δὲν σημαίνει βεβαίως καὶ μείωσιν τοῦ ἀπολύτου ὕψους τῶν εἰσαγωγῶν. Παρὰ τὴν ἀναπόφευκτον γενικότητα τοῦ κανόνος τούτου, ὁ προσδιορισμὸς τῆς χρονικῆς στιγμῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότητα τῶν εἰσαγωγῶν ἀπὸ μεγα-

1) «Ἡ τάσις τῆς μεταβλητῆς $\frac{M}{Y}$ ἐπηρεάζεται ἀπὸ ποικίλους παράγοντας, οἱ ὅποιοι μεταβάλλονται ἐν τῷ χρόνῳ κατὰ διάφορον τρόπον εἰς ἐκάστην χώραν καὶ περίοδον. Μόνον ἐφ' ὅσον θὰ ἡδυνάμεθα, κατόπιν ἐμπειρίας, νὰ πιστοποιήσωμεν ἐκ τῶν προτέρων τοὺς ἐν λόγω παράγοντας καὶ νὰ μελετήσωμεν τὴν συμπεριφορὰν των κατὰ χώραν καὶ περίοδον θὰ ᾔτο δυνατόν ἢ παρακολούθησις τῆς τάσεως τῆς μεταβλητῆς $\frac{M}{Y}$ (ἢ $\frac{X}{Y}$). Ἡ ροπὴ πρὸς εἰσαγωγὰς καὶ ἐξισγωγὰς ἐμφανίζεται λίαν εὐαίσθητος βραχυχρονίως καὶ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι σταθερὰ μακροχρονίως» (Kuznets, «Six lectures on economic growth»).

2) Ἡ ἐν λόγω θεωρία διευτώθη κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τοῦ Sombart καὶ μετέπειτα μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Keynes, ὁ ὁποῖος ὑπεστήριξεν ὅτι ἡ ἐπέκτασις τῆς τεχνικῆς προόδου μεταξὺ τῶν χωρῶν τείνει νὰ ἐλαττώσῃ τὰς μεταξὺ των διαφορὰς εἰς τὸ κόστος βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ οὕτω μειώνει τὴν σημασίαν τῆς ἐξειδικεύσεως των καὶ τοῦ διεθνούς ἐμπορίου.

Ὑπολανθάνει βεβαίως ἐν προκειμένῳ ἡ ἀντίθετος πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Ohlin ὑπόθεσις τῆς ὑπάρξεως κατὰ χώραν διαφόρων συναρτήσεων παραγωγῆς καὶ ἐρμηνεύεται ἡ γνωστὴ ἄποψις τοῦ Ricardo, τῆς κατὰ χώραν διαφοροποιήσεως τῶν συνθηκῶν τῆς παραγωγῆς, διὰ τῆς διαφοροποιήσεως τοῦ ἐπιπέδου τῆς τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων χωρῶν.

Κατὰ τὸν Kindleberger ὁ πόλεμος, μία οικονομικὴ κρίσις, ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ ἢ ἕτεροι εἰδικοί λόγοι δύνανται νὰ διακόψουν ἢ καὶ νὰ μεταβάλουν τὴν ἐπίδρασιν τοῦ νόμου τοῦ φθίνοντος ἐμπορίου. Ὅμως οὗτος διατηρεῖ μακροχρονίως πάντοτε τὴν ἰσχύν του.

λυτέρα καθίσταται μικρότερα τῆς μονάδος, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ καθορισθῆ ὑπὸ γενικοῦ — δι' ὅλας τὰς χώρας — κανόνος. Ἐφ' ὅσον π.χ. αἱ εἰσαγωγαὶ σύγκεινται ἀπὸ γεωργικὰ καὶ ἀπλᾶ βιομηχανικὰ προϊόντα (λ.χ. κλωστο-ὑφαντουργικὰ), ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ ἐγχώριος παραγωγή συνίσταται ἀπὸ πολυπλοκώτερας μορφῆς ἀγαθὰ, ἥδη ἀπὸ τὰ σχετικῶς πρῶτα στάδια τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως καὶ συνεπείᾳ τοῦ Νόμου τοῦ Engels, θὰ ἀρχίσῃ ἡ εἰσοδημα-τικὴ ἐλαστικότης τῶν εἰσαγωγῶν νὰ τείνῃ νὰ καταστῆ μικρότερα τῆς μονά-δος. Ἐν γένει ἡ χρονολογικὴ τοποθέτησις τῆς μετατροπῆς τῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος τῶν εἰσαγωγῶν ἀπὸ μεγαλυτέρας εἰς μικρότεραν τῆς μονάδος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν, ὡς προηγουμένως, μορφολογικὴν διαμόρφωσιν εἰσαγωγῶν καὶ ἐγχωρίου παραγωγῆς. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ὅμως ταύτην ὁδηγοῦν ἀνα-ποφεύκτως οἱ κάτωθι παράγοντες :

- 1) Αἱ ἐπενδύσεις εἰς ἔργα ὑποδομῆς (ὁδοὶ - λιμένες κλπ.) καὶ ἐν γένει κατασκευῆς κτισμάτων, ἔχουσαι μικρὸν συντελεστὴν εἰσαγωγῶν.
- 2) Ὁ ὄγκος τῶν ὑπηρεσιῶν, παρεχόμενος ἐπιτοπίως, διευρύνεται ὡς ποσοστὸν τοῦ ἔθνικοῦ εἰσοδήματος : ἀπὸ 24 % ἀνέρχεται εἰς 45 % μὲ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα αὐξανόμενον ἀντιστοίχως ἀπὸ \$ 100 εἰς \$ 1700.
- 3) Ἐπεκτείνεται ἡ ὑποκατάστασις τῶν εἰσαγωγῶν δι' ἐγχωρίου παρα-γωγῆς κεφαλαιουχικῶν καὶ ἀνωτέρας μορφῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν, καὶ ἡ χώρα τείνει νὰ καταστῆ ὀλιγώτερον ἐξειδικευμένη.

Ταῦτα ἀποτελοῦν οἰονεὶ φυσιολογικὴν διαδικασίαν τῆς οἰκονομικῆς ἀνα-πτύξεως, καίτοι δὲ ἐπιταχύνεται ἐνίοτε αὕτη ὑπὸ τῆς προστατευτικῆς πολι-τικῆς, λαμβάνει πάντως χώραν ἀνεξαρτήτως τοῦ παράγοντος τούτου. Τὸ σχῆμα γενικῶς ἔχει τὴν ἐξῆς μορφήν : Κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τείνει νὰ αὐξάνῃ σχετικῶς πρὸς τὸ ἔθνι-κὸν εἰσόδημα. Καθ' ὅσον ὅμως προωθεῖται ἡ διαδικασία τῆς οἰκονομικῆς ἀνα-πτύξεως ἐμφανίζονται παράγοντες ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι τείνουσι νὰ αὐξήσουσι καὶ ἄλλοι νὰ μειώσουσι τὸ σχετικόν, πρὸς τὸ ἔθνικὸν εἰσόδημα, ὕψος τῶν εἰσα-γωγῶν. Ἡ βαρύτερος ὅμως τῶν τελευταίων τούτων βαθμιαίως αὐξάνει, ἐνῶ ἡ τῶν πρῶτων μειοῦται, ὥστε τελικῶς νὰ προκύπτῃ ὁ νόμος τοῦ φθίνοντος ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου (!).

Ε' Συμπερασματικαὶ παρατηρήσεις

Τὰ συμπεράσματα καὶ ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ S. Kuznets ὑπῆρξαν κλασσικὰ ὡς πρὸς τὴν συσχέτισιν τοῦ μεγέθους μιᾶς χώρας καὶ τῆς ἐξαρτή-σεως τῆς ἐκ τοῦ διεθνοῦς ἐμπορίου. Εἰς δεδομένον ὕψος τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσο-δήματος ἡ σύνθεσις τῆς ζητήσεως εἶναι ἡ ἴδια εἰς μικρὰς καὶ μεγάλας χώρας.

1) Παρὰ τὴν κατηγορηματικότητά τῆς ὡς ἄνω ἐπιχειρηματολογίας, ὁ Kindleberger εἰς ἄλλον σημείον τοῦ βιβλίου του (σελ. 190) γράφει : « Ὑπάρχει πιθανότης ὁ νόμος τοῦ φθίνοντος διεθνοῦς ἐμπορίου νὰ μὴν ἰσχύῃ διὰ μεμονωμένας βιομηχανικὰς χώρας. Ἡ ἰσχύς του ὅμως εἶναι ἐμφανὴς εἰς τὸ ἐμπόριον μεταξὺ τοῦ συνόλου τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν μετὰ τοῦ συνόλου τῶν χωρῶν πρωτογενοῦς παραγωγῆς ».

Ἄλλ' ἡ παραγωγικὴ δραστηριότης (προσφορά) τῶν μικρῶν χωρῶν τείνει πρὸς μεγαλύτεραν ἐξειδίκευσιν ἢ τῶν μεγάλων χωρῶν. Συνεπῶς ἡ ποσοστιαία σχέσις τῶν εισαγωγῶν (καλουμένων νὰ συμπληρώσουν τὴν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν ἀνεπαρκῆ ἀπὸ ἀπόψεως συνθέσεως προσφοράν) ὡς πρὸς τὸ εἰσόδημα εἶναι μεγαλύτερα εἰς μικρὰς χώρας ἢ εἰς μεγάλας χώρας τοῦ αὐτοῦ εἰσοδήματος, τῆς ἀποκλίσεως ἐμφανιζομένης μεγαλύτερας εἰς ὑψηλὰ ἐπίπεδα κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος.

Πέραν τῆς ἀνωτέρω θεμελιώσεως, ὁ Kuznets ἀρνεῖται τὴν δυνατότητα διατυπώσεως ὑποδείγματος διαχρονικῶν μεταβολῶν τῆς ποσοστιαίας σχέσεως M/Y . Εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο καταλήγει τόσον ἐκ τῆς ἐπισκοπήσεως τῶν χρονολογικῶν σειρῶν, τὰς ὁποίας συνεκέντρωσεν, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος συσχετίσεως τῆς ἐν λόγῳ σχέσεως πρὸς τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα διαφόρων χωρῶν (ὕψος τοῦ ἐκτιμηθέντος συντελεστοῦ 0.15).

Ἡ σύνθεσις ὅμως τοῦ δείγματος τοῦ Kuznets εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ μὴ ἐλέγχεται δι' αὐτῆς ἡ ὑπόθεσις τῆς τάσεως αὐξήσεως τῆς σχέσεως M/Y προϊούσης τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας μέχρις ἐνὸς σημείου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὅμως καὶ ἐφεξῆς ἡ ἐν λόγῳ σχέσις τείνει νὰ μειωθῇ. Τοιαύτη ἀντίρροπος τάσις, αὐξανομένου τοῦ εἰσοδήματος, εἰς τὰς χώρας ἐνὸς δείγματος θὰ κατέληγε, προφανῶς, εἰς διαπίστωσιν ἐλλείψεως οἰασθήποτε σαφοῦς τάσεως εἰς τὴν συσχέτισιν M/Y καὶ εἰσοδήματος, διὰ τὸ *σύνολον* τῶν χωρῶν τοῦ δείγματος. Συνεπῶς δὲν προκύπτει ἀπόρριψις τῆς ὡς ἄνω ὑποθέσεως ὑπὸ τῆς ἀναλύσεως τοῦ Kuznets (1).

Ὁ Bruton ἀποδέχεται τὸ ἐν λόγῳ σχῆμα προσδιορίζων ὡς σημεῖον μεταβολῆς τῆς τάσεως τοῦ μεγέθους M/Y ἀπὸ αὐξητικῆς εἰς μειωτικὴν τὸ χρονικὸν σημεῖον κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ χώρα ἀπὸ ὑποανάπτυκτος ἐμφανίζεται ὡς ἀνεπτυγμένη. Ἐξ ἄλλου, οὗτος περαιτέρω ἀναγνωρίζει ποῖαν τινα διαφοροποίησιν τοῦ ὡς ἄνω κανόνος τῆ ἐπιδράσει τοῦ παράγοντος τῆς συνθέσεως τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς ἐκ τῆς ὁποίας καὶ ἐξαρτᾶται ἡ μεταβολὴ τοῦ μεθέθους $\frac{M_{cp}}{O_c}$, ὅπου M_{cp} αἱ εισαγωγαὶ καταναλωτικῶν προϊόντων καὶ O_c ἡ συνολικὴ δαπάνη καταναλώσεως. Ἡ ἐν λόγῳ σχέσις δύναται, κατὰ χώραν, νὰ αὐξάνη, νὰ πίπτῃ ἢ νὰ διατηρῆται σταθερά, αὐξανομένου τοῦ εἰσοδήματος.

Εἰς τὴν ἐκ μέρους τοῦ Kindleberger ἀποδοχὴν τῆς ἀναποφεύκτου μὲν μετατροπῆς τῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος τῶν εισαγωγῶν ἀπὸ μεγαλύτερας εἰς μικροτέραν τῆς μονάδος, ἀλλὰ εἰς χρονικὴν περίοδον ἐξαρτωμένην, πλὴν τοῦ βαθμοῦ ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας, καὶ ἐξ ἄλλων προσθέτων χαρακτη-

1) Τὸ αὐτὸ δύναται νὰ λεχθῇ ὡς πρὸς τὴν περίπου ἴσην πρὸς τὴν μονάδα ἐκτιμῶσιν τῆς εἰσοδηματικῆς ἐλαστικότητος τῶν εισαγωγῶν ὑπὸ τοῦ Chenery, ὄχι ὅμως καὶ ὡς πρὸς τοὺς συντελεστὰς, τοὺς ὁποίους ἐξετίμησεν οὗτος εἰς τὸ ὑπόδειγμα παραγωγῆς. Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν προκύπτουν διαδοχικῶς ἀντίρροποι τάσεις, θετικῆς καὶ ἀρνητικῆς συσχετίσεως, ἐφ' ὅσον, ἀντιστοίχως, τὸ εἰσόδημα εἶναι μικρότερον ἢ μεγαλύτερον ὀρισμένου ὕψους. Βεβαίως, διατηρεῖται καὶ ἐν προκειμένῳ ποιά τις ἐπιφύλαξις ὡς πρὸς τὴν ὑποτιθεμένην σταθερὰν εἰσοδηματικὴν ἐλαστικότητα τῆς προσφορᾶς.

ριστικῶν αὐτῆς, ἐκφράζεται σαφέστερον ἢ θέσις τοῦ Bruton.

Ἡ ἀνωτέρω ὁμῶς ἐξέλιξις, ἥτοι ἡ τάσις (προϊούσης τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς χώρας) ἀρχικῆς αὐξήσεως τῆς μεταβλητῆς M/Y μέχρις ἐνὸς ὠρισμένου σημείου, ἀναστέλλεται ἢ καὶ ἀναστρέφεται ὑπὸ τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς. Ἡ ἀπρόσκοπτος συνέχισις τῆς ὡς προηγουμένως ἐξελίξεως προϋποθέτει δυνατότητα καλύψεως τῶν διαμορφουμένων εισαγωγῶν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐσόδων τοῦ Ἴσοζυγίου Πληρωμῶν μιᾶς χώρας. Ἐφ' ὅσον προκύψῃ ἀνεπάρκεια τῶν ἐν λόγῳ ἐσόδων ἔναντι τῶν εισαγωγῶν μιᾶς χώρας, ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ, διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν εισαγωγῶν, ἀφ' ἐνὸς στρέφει τὴν ζήτησιν ἀπὸ εισαγόμενα εἰς ἐγχώρια προϊόντα, ἀφ' ἑτέρου προκαλεῖ διεύρυνσιν τῆς προσφορᾶς τῶν τελευταίων τούτων. Ἐνδεχομένως περιστέλλεται καὶ ἡ περαιτέρω οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις, εἴτε ἀμέσως ἐφ' ὅσον περιορίζεται ἡ εισαγωγὴ κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, εἴτε ἐμμέσως διὰ τῆς προωθήσεως καὶ προστασίας ἀντιοικονομικῶν ἐπενδύσεων ὑποκαταστάσεως τῶν εισαγωγῶν. Ἡ τοιαύτη παρέμβασις τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς ἀφ' ἐνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ τόσον ὁ μὴ συγχρονισμὸς τῶν διαφόρων σταδίων οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν χωρῶν τοῦ δείγματος τοῦ Kuznets ὅσον καὶ ἡ κατὰ χώραν διαφοροποιήσις τῶν ἐτέρων παραγόντων ἐκ τῶν ὁποίων καὶ θὰ προσδιορισθῇ, κατὰ τὸν Kindleberger ἡ περίοδος μεταβολῆς τῆς τάσεως τῆς ποσότητος M/Y ἀπὸ αὐξητικῆς εἰς πτωτικὴν, δικαιολογεῖ τὴν ἔλλειψιν σαφοῦς διαπιστώσεως τοῦ ὡς προηγουμένως ὑποδείγματος μεταβολῶν τῆς σχέσεως M/Y εἰς τὰς χρονολογικὰς σειρὰς τοῦ Kuznets. Καὶ πάλιν ὁμῶς διαφαίνεται εἰς τὰς ἐν λόγῳ σειρὰς τὸ ὡς προηγουμένως σχῆμα. Οὕτως, αἱ πλεῖστοι τῶν χωρῶν τούτων τείνουν πρὸς ἓν μέγιστον μέγεθος M/Y καὶ ἐν συνεχείᾳ παρατηρεῖται τάσις κάμψεώς του. Αἱ δὲ πρὸ τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ἐν λόγῳ μεγίστου ἐμφανίσεις προσκαίρου πτώσεώς του συνοδεύονται καὶ ἀπὸ πτώσιν τῆς σχέσεως τῶν ἐξαγωγῶν πρὸς τὸ ἔθνικόν ἐισόδημα τῆς χώρας.

Ἡ περίοδος τῆς μεγάλης διεθνoῦς κρίσεως 1929 - 38 εἶναι ἐν προκειμένῳ χαρακτηριστικὴ. Ὅλοι σχεδὸν αἱ χώραι ἐμφανίζουσι κάμψιν τῆς πρὸς τὸ ἔθνικόν ἐισόδημα σχέσεως τόσον τῶν εισαγωγῶν ὅσον καὶ τῶν ἐξαγωγῶν των.

Χ ὤ ρ α ι	M/Y		X/Y	
	1920 - 29	1929 - 38	1920 - 29	1929 - 38
Ἡνωμ. Βασίλειον	0.23	0.17	0.17	0.10
Γαλλία	0.28	0.14	0.21	0.10
Κάτω Χῶραι	0.31	0.24	0.20	0.17
Δανία	0.26	0.22	0.21	0.18
Σουηδία	0.16	0.14	0.14	0.13
Η.Π.Α.	0.05	0.04	0.07	0.04
Καναδάς	0.15	0.12	0.17	0.14
Ἰαπωνία (1)	0.14	0.12	0.13	0.08

Πηγή: Χρονολογικαὶ σειραὶ Kuznets εἰς «Six lectures on Economic Growth».

1) Καλύπτεται περίοδος 1918 - 27 καὶ 1928 - 37.

Διερεύνησις τῆς κατὰ χώραν ἐμπορικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν συναλλαγματικῶν τῆς ἐσόδων θὰ διηυκρίνιζε, πιθανώτατα, τὰς ἀποκλίσεις τῆς παρατηρήσεως ἀπὸ τὰς ὡς προηγουμένως μακροχρονίους τάσεις τοῦ μεγέθους M/Y .

Αἱ ἐξελίξεις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1950 καὶ ἐντεῦθεν ἐμφανίζουσι ἀναζωογόνησιν τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν, συνεπεία, πλὴν τῶν ἄλλων, τῆς ἄκρας ἐξειδικεύσεως τῆς ζητήσεως εἰς τὰ λίαν ὑψηλὰ εἰσοδήματα, καὶ τῆς βαθμιαίας ἀπελευθερώσεως τοῦ ἐμπορίου μεταξὺ των, ἰδίᾳ δὲ τῆς συστάσεως διαφόρων τελωνειακῶν ἐνώσεων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιόδου 1950 - 59 τὸ ἐμπόριον μεταξὺ βιομηχανικῶν χωρῶν ηὔξηθη κατὰ 9.4% ἐτησίως, ἐνῶ ἡ πλὴν τοῦ γεωργικοῦ τομέως παραγωγή των ηὔξηθη μόνον κατὰ 5% (1). Αἱ πρόσφατοι αὐταὶ ἐξελίξεις, ἀνατρέπουσαι ἢ ἀπλῶς ἀναστέλλουσαι τὸ θεώρημα τοῦ φθίνοντος ἐμπορίου, εἶναι δυνατὸν νὰ συνεχισθοῦν καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀποκλίνουσαι πρὸς μίαν περισσότερον ἐξειδικευμένην κατανομήν τῆς διεθνoῦς παραγωγῆς μεταξὺ τῶν χωρῶν.

Αἱ οἰκονομετρικαὶ ἔρευναι (2) τῶν Chenery καὶ Maizels περιορίζονται εἰς ὑποδείγματα παραγωγῆς καὶ ἐμπορίας βιομηχανικῶν ἀγαθῶν. Ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξις μιᾶς χώρας θεωρεῖται ὅτι βασίζεται ἐν πολλοῖς εἰς τὴν διαδικασίαν τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν, ὑπὸ οἷαν ἔννοιαν προσδιωρίσθη αὕτη εἰς σελ. 721, ὑπ. 3. Ἐὰν τὸ ποσοστὸν (μ) τῆς συνολικῆς ζητήσεως (S) καλυπτόμενον ὑπὸ εἰσαγωγῶν παρέμενε κατὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου εἰς τὸ ὕψος, τὸ ὁποῖον εἶχε κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς περιόδου (ἐὰν $\mu_1 = \mu_0$) δὲν θὰ ὑφίστατο ὑποκατάστασις εἰσαγωγῶν, ἡ δὲ αὔξησις των ἐντὸς τῆς περιόδου θὰ ἦτο: $dm = \mu_0 (S_1 - S_0)$ ὅπου ἡ διαφορὰ $S_1 - S_0$ ἐκφράζει τὴν αὔξησιν τῆς ζητήσεως. Ἐφ' ὅσον ὁμως $\mu_1 < \mu_0$ τοῦτο ὑποδηλοῖ ὅτι ἐπῆλθεν ὑποκατάστασις εἰσαγωγῶν δι' ἐγχαωρίου παραγωγῆς, ὕψους $S_1 (\mu_1 - \mu_0)$, καὶ ἡ τελικὴ διεύρυνσις τῶν εἰσαγωγῶν περιορίσθη οὕτως εἰς ὕψος

$$dm = S_1 (\mu_1 - \mu_0) + \mu_0 (S_1 - S_0)$$

ὅπου ἡ ποσότης $S_1 (\mu_1 - \mu_0)$ ἔχει ἀρνητικὸν μέγεθος.

Κατὰ τὰς ἐκτιμήσεις τόσον τοῦ Chenery ὅσον καὶ τοῦ Maizels, ἡ διαδικασία τῆς ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν ἀπετέλεσε τὸν σοβαρώτερον παράγοντα ἐκβιομηχανοποιήσεως τῶν ἤδη ἀνεπτυγμένων χωρῶν. Τὸ ὕψος τοῦ συντελεστοῦ εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων (μ) παρουσιάζει ἀρνητικὴν συσχέτισιν πρὸς τὸ ὕψος τῆς κατὰ κεφαλὴν βιομηχανικῆς παραγωγῆς

1) Maizels, σελ. 384 - 385.

2) Σχετικῶς μὲ τὰς οἰκονομετρικὰς ἐρεῦνας εἰς τὸ διεθνὲς ἐμπόριον ὁ Kindelberger (ἐνθ. ἀν. σελ. 5) παρατηρεῖ ὅτι ἐλάχιστοι μόνον οἰκονομέτραι εἶναι ἔτοιμοι νὰ μετρήσων τὴν ποσοτικὴν ἐπίδρασιν τῶν διαφόρων παραγόντων, οἱ ὅποιοι ἐπηρεάζουσι τὰς εἰσαγωγὰς καὶ ἔξαγωγὰς τῶν χωρῶν καὶ ἐλάχιστοι οἰκονομολόγοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ παραδεχθοῦν τὰ ἀποτελέσματα τῆς μετρήσεώς των.

μιάς χώρας, ίδια κατά την περίοδον χαρακτηρισμοῦ τῆς χώρας ὡς ἡμιβιομηχανικῆς. Ἡ διαδικασία ἐν προκειμένῳ προϋποθέτει ὑπόδειγμα εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἐξαγωγικὸς τομεὺς δὲν εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δίδει τὴν ὄψησιν εἰς τὴν οικονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας. Πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ ἐκβιομηχάνισις μιᾶς χώρας ἐμφανίζεται, ἐπιπερεια τοῦ μηχανισμοῦ τῆς μιμησεως, ζήτησις βιομηχανικῶν ἀγαθῶν, ἱκανοποιουμένων κατ' ἀρχὰς ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ εἰσαγωγῶν. Ὄταν ἡ ἐγχώριος αὕτη ζήτησις διευρυνθῇ εἰς μέγεθος ἐπαρκές διὰ νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀντίστοιχον ἐγχώριον παραγωγὴν ὑπὸ τὴν προστασίαν δασμῶν εἰς ὕψος ἀνάλογον τοῦ κόστους τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς, ὑποκαθίστανται αἱ ἀντίστοιχοι εἰσαγωγαὶ (1).

Ὁ Chenery ἀναφέρει τὸ γεγονός ὅτι καὶ ἡ Ἰαπωνία, ἡ ἐκβιομηχάνισις τῆς ὁποίας συνήθως ἀναφέρεται παραδειγματικῶς ὡς στηριχθεῖσα εἰς ἐξαγωγὰς, δὲν ἀπομακρύνεται τοῦ ὑποδείγματός του, καὶ ἐστήριξε κατὰ 50 % τὴν ἐκβιομηχάνισίν της εἰς ὑποκατάστασιν εἰσαγωγῶν (2).

Ἡ ὡς ἄνω διαδικασία ὑποκαταστάσεως εἰσαγωγῶν ἐτοιμῶν βιομηχανικῶν προϊόντων δι' ἐγχωρίου παραγωγῆς δὲν συνεπάγεται ὅμως ἀναγκαίως μείωσιν τῆς σχέσεως εἰσαγωγῶν πρὸς ἔθνικὸν εἰσοδήμα. Κατ' ἀρχὴν συνεπεία αὐτῆς ταύτης τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως αὐξάνει ἡ ζήτησις κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν, αἱ εἰσαγωγαὶ τῶν ὁποίων δὲν ὑποκαθίστανται παρὰ εἰς λίαν προκχωρημένα στάδια οικονομικῆς ἀναπτύξεως.

Ἀλλὰ καὶ προκειμένου περὶ καταναλωτικῶν βιομηχανικῶν ἀγαθῶν ἀνωτέρας τεχνικῆς κατασκευῆς, ὡς τὰ διαρκῆ καταναλωτικά, ἡ διαδικασία λαμβάνει κατ' ἀρχὰς τὴν μορφήν εἰσαγωγῆς κεχωρισμένως τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων τοιούτων προϊόντων καὶ συναρμολογήσεως τοῦ τελικοῦ προϊόντος διὰ συνθέσεως τῶν ἐπιτοπιῶν, ὅποτε ὅμως ἡ προστιθεμένη ἐγχωρίως ἀξία καὶ ἡ ἐκ τούτου συνολικὴ μείωσις τῶν εἰσαγωγῶν θὰ εἶναι μικρά. Ἐξ ἄλλου, ἡ ὑψηλὴ εἰσοδηματικὴ ἐλαστικότης ζητήσεως βιομηχανικῶν προϊόντων εἰς ἡμιανεπτυγμένης χώρας, κυμαινομένη περίξ τοῦ 2, εἶναι δυνατόν, παρὰ τὴν διαδικασία ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν τῶν, νὰ προκαλέσῃ τελικῶς % αὐξήσιν καὶ τῶν εἰσαγωγῶν τούτων μεγαλύτεραν ἀπὸ τὴν % αὐξήσιν τοῦ εἰσοδήματος. Ἐὰν λ.χ. $\frac{\Delta Y}{Y} = 4\%$, $\frac{\Delta S}{S} = 8\%$, τῆς ἡυξημένης ζητήσεως ἱκανοποιουμένης κατὰ μεγαλύτερον ποσοστὸν ἀπὸ ἡυξημένην ἐγχωρίου παραγωγὴν $\left(\frac{\Delta Q}{Q} = 10\%\right)$ ἡ αὐξήσις εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, καίτοι μικρότερα τῆς αὐξήσεως τῆς συνολικῆς ζητήσεως, εἶναι δυνατόν νὰ παραμένῃ μεγαλύτερα τῆς ποσοστιαίας αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ δυνατότης τοιαύτης

1) Ἴδε καὶ σελ. 4, ὑποσ. 3, τοῦ παρόντος διὰ σχετικὰς ἀπόψεις τῶν Hirschman καὶ Linder.

2) Τὴν ἄποψιν αὐτὴν ὑποστηρίζει καὶ ὁ Lockwood, τὴν ἀμφισβητοῦν ὅμως διάφοροι ἄλλοι οἰκονομολόγοι.

·άποκλίσεως μεταξύ τῆς αὐξήσεως τοῦ Υ (4 %) καὶ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς (10 %) εἶναι προφανῶς δυνατὴ μόνον εἰς χώρας ὅπου ἡ συμμετοχὴ τῆς τελευταίας εἰς τὸ ἔθνικόν εισόδημα εἶναι μικρά (1).

·Αμφισβητήσεις ἔχουν διατυπωθῆ ὡς πρὸς τὸν ἀναγκαίως πρωτεύοντα ρόλον τῆς διαδικασίας ὑποκαταστάσεως εἰσαγωγῶν εἰς τὴν ἐκβιομηχάνισιν μιᾶς χώρας (2).

·Εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἡ στενωτέρα διεθνῆς οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ συνεργασία προσφέρει περισσότερα τοῦ ἐνὸς ὑποδείγματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ δύνανται νὰ ἐκλέξουν αἱ ὑπὸ ἀνάπτυξιν χῶραι. Εἶναι οὕτως εὐχερέστερον νὰ ἐπιλεγοῦν αἱ ἐξαγωγαὶ ὡς ὁ δυναμικὸς παράγων προωθήσεως τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος μιᾶς χώρας. Τοῦτο, ἰδίᾳ διὰ μικρὰς χώρας στερουμένης φυσικοῦ πλοῦτου, δύνανται νὰ συντελέσῃ εἰς ἐπιτάχυσιν τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἀναπτύξεως. Κατὰ τὸ παρελθόν αἱ ἐξαγωγαὶ εἶχον κατὰ καιροὺς τοιοῦτον πρωτεύοντα ρόλον εἰς διαφόρους χώρας (3). Ἄλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι διεμορφώθησαν βιομηχανικοὶ κλάδοι μὲ ἐξ ὑπαρχῆς ἐξαγωγικὸν προσανατολισμὸν εἰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας συναγωνιζόμενοι ἤδη ἀνεπτυγμένας χώρας. Ἐφ' ὅσον αἱ χῶραι δὲν ἦσαν ἤδη βιομηχανικῶς προηγμένοι, αἱ ἐξαγωγαὶ τῶν περιωρίζοντο εἰς πρωτογενῆ προϊόντα, μετὰ μικρᾶς ἢ ἀνευ ἐπεξεργασίας. Πετρελαιοπαραγωγοὶ χῶραι εὐχερῶς δύνανται νὰ ἀναπτύξουν τὰς ἐξαγωγὰς τῶν ὡς τὸν δυναμικὸν παράγοντα τῆς οἰκονομίας τῶν. Ἐν γένει ὁμως ἀπὸ τοῦ 1945 αἱ ἐξαγωγαὶ πρωτογενῶν ὑλῶν ἔπαυσαν νὰ διαδραματίζον πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν.

·Ἀκόμη ὁμως καὶ διὰ βιομηχανικῶς ὠρίμους οἰκονομίας θεωρεῖται ὅτι βασικὴ στήριξις ἐνὸς βιομηχανικοῦ κλάδου εἰς ἐξαγωγὰς, ἰδίᾳ εἰς περίπτωσιν ἀναγκαίας μεγάλης συσσωρεύσεως κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ, εἶναι ἓν παρακινδυνευμένον ἐγχείρημα. Τοιαῦτα ἐξελίξεις κατὰ τὸ παρελθόν ἐβασίσθησαν πάντοτε εἰς ἀκροτάτην ἐξειδίκευσιν τῆς ποιότητος τοῦ παραγομένου προϊόν-

1) Ἐκ τοῦ συγκεντρωτικοῦ πίνακος σελ. 732 προκύπτει ἡ δυνατότης αὐξήσεως τῶν εἰσαγωγῶν βιομηχανικῶν προϊόντων κατὰ ποσοστὸν μεγαλύτερον τῆς αὐξήσεως τοῦ εισοδήματος εἰς τὰς ἡμιβιομηχανικὰς χώρας. Αὐξήσις εἰσαγομένων πρώτων ὑλῶν διευρύνει περαιτέρω τὴν σχετικὴν ἀπόκλισιν.

2) Ὁ Viner («International Trade and Economic Development», (ch. 3, σελ. 42 - 54) ἡμφισβήτησεν αὐτὴν ταύτην τὴν ἐκβιομηχάνισιν ὡς ἀναγκαίαν διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς χώρας.

·Ὁ Chenery παρεδέχθη ὅτι χῶραι μὲ ἀφθονίαν φυσικοῦ πλοῦτου (ὡς ἡ Νέα Ζηλανδία) ἐμφανίζουν χαμηλοτέραν βιομηχανικὴν παραγωγὴν, καὶ ἀνταλλάσσουν τοιαύτας εἰσαγωγὰς δι' ἐξαγωγῶν πρωτογενῶν προϊόντων. Ἀντιθέτως, αἱ χῶραι μὲ ἀνεπάρκειον φυσικοῦ πλοῦτου ἔχουν ἠϋξημένην βιομηχανικὴν παραγωγὴν, ἐξ ἐξαγωγῶν τῆς ὁποίας προμηθεύονται τὰς ἀναγκαίας εἰς αὐτὰς πρώτας ὑλὰς.

3) Ὡς παραδείγματα ἀναφέρονται τὸ Ἠνωμένον Βασίλειον καὶ ἡ Ἰαπωνία, εἰς διαφόρους περιόδους. Ἡ Σουηδία καὶ ἡ Δανία μετὰ τὸ 1880. Ἡ Ἑλβετία, Κάτω Χῶραι καὶ ὁ Καναδᾶς μετὰ 1900 - 13. Ὁ Καναδᾶς ἐκ νέου μετὰ τὸ 1945.

τος και τῆς δεξιοτεχνίας τῆς χρησιμοποιουμένης ἐργασίας (1).

Σοβαρώτατον παράγοντα ἐνισχυτικὸν τῆς ἀναζητήσεως ἐξαγωγικοῦ προσανατολισμοῦ τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος μιᾶς χώρας, ἀποτελεῖ ἡ μεταξύ διαφόρων χωρῶν τάσις δημιουργίας οἰκονομικῶν ἐνοτήτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων αἴρονται, ἐν τινι τουλάχιστον μέτρῳ, αἱ ἐν γένει δυσχέρεια, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουσι τὰς ἐξαγωγὰς καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀπρόβλεπτοι καὶ ἀνεξέλεγκτοι ὑπὸ τῆς ἐξαγωγῆς χώρας κίνδυνοι μεταβολῆς τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς τῶν ἄλλων χωρῶν κλπ.

Ἐν κατακλείδι ἐπισημαίνεται ἡ ἐπιφύλαξις μετὰ τὴν ὁποῖαν δεόν ἡ ἐμπειρία τοῦ παρελθόντος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τὸ ὑπόδειγμα ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ ὁποίου θὰ κινηθῇ εἰς τὸ μέλλον ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον τῶν χωρῶν. Μεγαλυτέρα ἐξειδίκευσις εἰς τὴν κατανομήν τῆς διεθνoῦς ἐργασίας καὶ περισσότερος ἐξαγωγικός, ἔναντι ὑποκαταστάσεως τῶν εἰσαγωγῶν, προσανατολισμὸς τῆς παραγωγικῆς δραστηριότητος τῶν χωρῶν, ἐντὸς οἰκονομικῶν ἐνοτήτων θὰ ἐντείνῃ τὴν μεταξύ των διακίνημα ἀγαθῶν καὶ θὰ προκαλέσῃ τὰς διογκώσεως τῶν πρὸς τὸ ἔθνικόν εἰσόδῳ σχέσεων τόσον τῶν ἐξαγωγῶν, ὅσον καὶ τῶν εἰσαγωγῶν, τουλάχιστον μέχρι τῆς πραγματοποίησης τῆς νέας διεθνoῦς ἰσορροπίας. Ἐξ ἄλλου, δεόν πάντοτε νὰ ἐπισημαίνεται τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἐκβιομηχάνισις καὶ ἡ ἐν γένει οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις δὲν ἀποτελοῦν τοὺς μόνους παράγοντας, οἱ ὁποῖοι ἐπηρεάζουσι τὸ μεταξύ τῶν χωρῶν ἐμπόριον. Μεταβολὴ εἰς τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν ἢ εἰς τὰ συναλλαγματικὰ ἔσοδα κατόπιν λ.χ. μεταβολῶν εἰς τοὺς ὄρους ἐμπορίου μιᾶς χώρας, ἢ εἰς τὴν ζήτησιν τῶν ἐξωτερικῶν ἀγορῶν, δύναται κατὰ περιόδους νὰ ἀποτελέσῃ τοὺς ἀποφασιστικoὺς παράγοντας ἐπιηρεασμοῦ τῶν εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν μιᾶς χώρας.

1) Ἡ Ἑλβετία παρουσιάζει ἐντονὸν ἐξαγωγικὸν προσανατολισμὸν τῆς παραγωγῆς τῆς. Οὕτως ἐξάγει τὰ κάτωθι ποσοστὰ ἐπὶ τοῦ συνόλου ἀντιστοίχου παραγωγῆς :

Μηχαναὶ καὶ ὄργανα ἀκριβείας	70 %
Ὑρολόγια	95 %
Χημικὰ προϊόντα	60 %
Κλωστοῦφαντουργικά	45 %

Πλὴν ὅμως τῆς ἄκρας ἐξειδικεύσεως ὠρισμένων ἐκ τούτων εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν (λ.χ. «Ἑλβετικά» ὡρολόγια) ἡ ἐν γένει παραγωγικότης τῆς χώρας εἶναι ἐξαιρετικῶς ὑψηλή. Ὁ δείκτης ταύτης ὑπολείπεται διεθνῶς μόνον τοῦ τῶν Η.Π.Α., προηγούμενος ὅλων τῶν λοιπῶν βιομηχανικῶν χωρῶν. Τοῦτο, πλὴν τῶν ἄλλων, ἀποδίδεται εἰς τὴν μεγάλην συσσώρευσιν κεφαλαιουχικοῦ ἐξοπλισμοῦ εἰς τὴν χώραν, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐτησίων ἐπενδύσεων — ἐκ τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται ὁ ρυθμὸς ἀνάδοῦ τῆς παραγωγικότητος — καὶ εἰς τὴν ἀνωτέραν ποιότητα τῆς ἐργασίας. Αἱ κατὰ μονάδα ἐργασίας ἐπενδύσεις τῆς Ἑλβετίας ὑπολείπονται ἐπίσης μόνον τῶν ἀντιστοίχων εἰς Η.Π.Α.

Ἴδε πίνακας εἰς Economic Consequences of the size of Nations, Ch. 4.